

ประโยค ๑-๒ · วิชาบาลีไวยากรณ์

การ์ดสรุป ไวยากรณ์ ๗ ข้อ

สรุปจากข้อสอบสนามหลวงจริง

พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๙

อักขรวิธี

สนธิ

นามและสัพพนาม

อาขยาต

กิตก์

สมาส

ตัทธิต

๖๒๑ รายการ · ๒๐ ปี · ๔๔ แผ่น

โดย

พระมหาอนวัช ภูริวโร

ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อศีลธรรม สถาบันพัฒนาเยาวชนโลก

การเรียนพระบาลี

ก็เหมือนได้ฟังคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เหมือนได้ไปนั่งอยู่ใกล้ ๆ ท่านเลย

เหมือนท่านเสด็จลงมาเลย แล้วไม่ใช่แค่พระองค์เดียว

เพราะแต่ละพระองค์ก็สอนเหมือนกันหมด

แล้วเก็บรวบรวมไว้ในภาษาบาลี

เพราะฉะนั้นใครที่ได้เรียน ได้ศึกษาก็เหมือนได้เข้าเฝ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นับพระองค์ไม่ถ้วนเลย

ภาษาบาลีจึงเป็นภาษาของผู้มีบุญ มีบารมี

ที่ได้สั่งสมมานับภพนับชาติไม่ถ้วนทีเดียว นะจ๊ะ

โอวาทหลวงพ่อดัมมชโย

สารบัญ • ๔๔ แผ่น

เรียงตามลำดับข้อสอบ

แถวพื้นขาว = การ์ดหลัก • แถวพื้นฟ้า = การ์ดเสริม

ข้อ	ชื่อการ์ด	เนื้อหาหลัก	หน้า	ข้อสอบ
๑	อักษรวิธี	อักขระ ๔๑ • สระ ๘ • พยัญชนะ ๓๓ • ฐาน ๖ • กรณ ๔ • โฆสะ อโฆสะ • ผังรวมแผ่นเดียว	๑-๔	๕๗ ข้อ
	↳ สมัญญาภิธาน ๑-๓	แผนที่ฐานและกรณ์บนภาพช่องปาก • คำนิยาม นิสสัย-นิสสิต • กฎซ้อนพยัญชนะ	๕-๗	
๒	สนธิ	ตารางกิริโยปกรณ์ x ชนิดสนธิ • ธนาการคำ ๓๑ คำ • อ่านย้อนรูปเพื่อตัดบท	๘-๑๐	๑๑๐ ข้อ
๓	นามและสัพพนาม	นามศัพท์ ๓ • การ์นต์ • วิภัติ ๑๔ • สัพพนาม • สังขยา • นิบาตทั้งเล่ม ๙๘ รายการ	๑๑-๑๔	๑๒๒ ข้อ
๔	อาขยาต	วิภัติ ๘ หมวด • กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย	๑๕-๑๖	๖๕ ข้อ
	↳ วิภัติครบ ๘ หมวด	ตาราง ๙๖ ตัว ทั้งปรัสสบทและอัตตโนบท • ภู ชาติ แจกครบ • เห็นทำยกิจริยารู้หมวด	๑๗-๑๘	
๕	๕.๑ นามกิตก์	สาธนะ ๗ • รูป ๓ • ปัจจัย ๑๔ • รูปวิเคราะห์ที่ออกซ้ำ	๑๙-๒๐	๖๘ ข้อ
	↳ สูตรแปลรูปวิเคราะห์	สามสูตรครบทุกข้อ • กฎแจกสัพพนาม → สาธนะ • ตารางวิเคราะห์เต็ม	๒๑-๒๓	
	↳ ปัจจัยทิ้งรอยอะไรไว้ที่ธาตุ	อ่านย้อนทาง เห็นท้ายคำแล้วรู้ปัจจัย • ๓ กัณฑ์ • ปัจจัยxสาธนะจากข้อสอบจริง	๒๔-๒๖	
	๕.๒ กิริยากิตก์	กาล ๒ • ปัจจัย ๑๐ • ต ปัจจัยแปลงตามที่สุดธาตุ • ตู นาทิเป็น ย	๒๗-๒๘	๒๘ ข้อ
	↳ ตารางแปลงและคำช่วยจำ	กฎสามข้อของ ต ปัจจัย • ตูนาทิ • เช็กก่อนส่งกระดาษ	๒๙-๓๑	
	↳ เห็นตัวซ้อน ย่อนหาธาตุ	ตัวซ้อนคือลายนิ้วมือของที่สุดธาตุ • คู่แฝด ต ↔ ตู นาทิ • ศัพท์ที่ออกจริง ๒๑ ตัว	๓๒-๓๓	
๖	สมาส	สมาส ๖ • ชนิดย่อย • สมาหาร อสมาหาร • จุดที่แยกยาก	๓๔-๓๖	๙๑ ข้อ
	↳ นิยามและโครงสร้าง	นิยามยกจากราคำต่อคำ • โครงสร้างทุกชนิด • คำเชื่อมประจำ • พหูพพิหิเต็ม	๓๗-๓๙	
๗	ตัทธิต	ตัทธิต ๓ พวก • ปัจจัยของทุกตัทธิต • ตัทธิสัตถิ • ตรัตยาทิ	๔๐-๔๒	๘๑ ข้อ
	↳ สูตรวิเคราะห์ ๑๕ ชนิด	สูตรครบทุกชนิด • คำช่วยจำ “โค ตะ รา ชา...” • ปัจจัยตัวเดียวหลายตัทธิต	๔๓-๔๔	

ข้อ ๑ อักษรวิธี • ตัวหนังสือและเสียง

๑. โครงของหนังสือ — ถ้ามเป็นข้อเปิดบ่อย ออก ๒๕๕๘ ๒๕๖๓ ๒๕๖๘

บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็น ๔ ภาค • อักษรวิธี • วจีวิภาค • วากยสัมพันธ์ • ฉันทลักษณ์
อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรสระพยัญชนะ พร้อมทั้งฐานกรณ์ • สนิธิ ต่ออักษรให้เนื่อง
เป็นอันเดียวกัน
วจีวิภาค แบ่งคำพูดเป็น ๖ ส่วน • นาม • อพยยศัพท์ • समास • ตัทธิต • อาख्याต • กิตก์

๒. อักษร ๔๑ ตัว — ท่องให้ได้ทั้งแผง ออก ๕ ปี • เป็นฐานของทุกข้อที่เหลือ

อักษร = เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี • แปลว่า ไม่รู้จักสิ้น อย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็ง อย่าง ๑

สระ ๘	อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ	นิสสัย ออกเสียงตามลำพังตนได้
ก วรรณ	ก ข ค ฌ ง	พยัญชนะวรรณ ๒๕ ตัว เป็นพวกกันตามฐานกรณ์ที่เกิด จึงชื่อว่า วรรณ
จ วรรณ	จ ฉ ช ฌ ญ	
ฎ วรรณ	ฎ ฐ ฑ ฒ ณ	
ต วรรณ	ต ถ ท ธ น	
ป วรรณ	ป ผ พ ภ ม	
อวรรณ ๘	ย ร ล ว ส ห ฬ อ	ไม่เป็นพวกกัน ตามฐานกรณ์ที่เกิด

พยัญชนะ = อักษรที่เหลือจากสระ มี ก เป็นต้น มี นิคคหิต เป็นที่สุด ๓๓ ตัว • แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ • เป็น นิสิต ต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้ • แบ่ง ๒ พวก คือ วรรณ กับ อวรรณ

๓. สระ ๘ ตัว — แบ่งได้ ๔ แบบ ถ้ามสลับกันทุกปี ออก ๗ ปี

แบ่งตาม	ชื่อ	ตัวไหน
มาตรา	รัสสะ เสียงสั้น	อ อิ อุ ๓ ตัว
	ทีฆะ เสียงยาว	อา อี ู เอ โอ ๕ ตัว
คู่้วนณะ	อ วัณโณ	อ อา
	อิ วัณโณ	อิ อี
	อุ วัณโณ	อุ ู
น้ำหนักเสียง	ครุ หนัก	ทีฆะล้วน • รัสสะที่มีพยัญชนะสังโยคหรือนิคคหิตตามหลัง — ฎปาโล เอสี โกเสยย์
	ลหุ เบา	รัสสะล้วน ไม่มีสังโยคและนิคคหิตตามหลัง — ปติ มุни

เอ โอ เป็นทีฆะ แต่กลับเป็นรัสสะได้
ถ้ามีพยัญชนะสังโยค (ตัวสะกด) ซ้อนอยู่ข้างหลัง จัดเป็น รัสสะ • เสยโย โสตุถิ • และทั้งคู่เป็น สังยุตตสระ — อ+อิ = เอ • อ+อุ = โอ จึงเกิดใน ๒ ฐาน

ข้อ ๑ อักษรวิธี • ฐาน ๖ • กรณ ๔

๔. ฐาน = ที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖

กองที่ออกบ่อยที่สุด — ๑๑ ครั้ง ใน ๑๐ ปี

ฐาน	แปล	อักขระที่เกิดในฐานเดียว	เรียกว่า
กณฺโฐ	คอ	อ อา . ก ข ค ฌ ง . ห ๘	กณฺฐชา
ตาลุ	เพดาน	อิ อี . จ ฌ ช ฌ ฌ . ย ๘	ตาลุชา
มฺหฺธา	ปุ่มเหงือก	ฎ ฐ ฑ ฒ ณ . ร ฬ ๗	มฺหฺฐชา
ทณฺโต	ฟัน	ต ถ ท ธ น . ล ฬ ๗	ทณฺตชา
โฏญฺโฐ	ริมฝีปาก	อุ อู . ป ผ พ ภ ม ๗	โฏญฺฐชา
นาสิกกา	จมูก	นิคคหิต ๑	นาสิกญฺจานชา

ช่วยจำ เรียงจากในสุดออกนอกสุด — คอ → เพดาน → ปุ่มเหงือก → ฟัน → ริมฝีปาก . เหลือ จมูก ไว้ท้ายสุด . แต่ละแถวก็เรียงตาม สระ → วรรณค → อวรรณค

๕. อักขระที่เกิดใน ๒ ฐาน — ข้อสอบชอบหยิบมาถามทีละตัว

ว . เอ . โอ ออกคนละหลายปี

อักขระ	เกิดใน ๒ ฐาน คือ	เรียกว่า
เอ	คอ + เพดาน	กณฺฐตาลุโ
โอ	คอ + ริมฝีปาก	กณฺโฏญฺฐโ
ว	ฟัน + ริมฝีปาก	ทณฺโตญฺฐโ
ง ฌ ฌ น ม พยัญชนะที่สุตวรรณค ๕	ฐานของตน + จมูก	สกญฺจานนาสิกญฺจานชา
ห	ประกอบด้วย ฌ ฌ น ม ย ล ว ฬ → อก ไม่ได้ประกอบ → คอ	อฺฐชา / กณฺฐชา

๖. กรณ = ฐานที่ทำอักขระ มี ๔

ออก ๒๕๕๖ ๒๕๖๒ ๒๕๖๔ ๒๕๖๘ — ถามแทบตรงตัวทุกครั้ง

กรณ	แปล	เป็นกรณของอักขระที่เป็น
ชีวหามขณฺ	ท่ามกลางลิ้น	ตาลุชา
ชีวโหปคฺ	ถัดปลายลิ้นเข้ามา	มฺหฺฐชา
ชีวหคฺ	ปลายลิ้น	ทณฺตชา
สกญฺจาน	ฐานของตน	ที่เหลือจากนี้

อย่าสับสน ฐาน กับ กรณ

ฐาน = ที่ตั้งที่เกิด มี ๖ . กรณ = ที่ทำ (อวัยวะที่ทำเสียง) มี ๔ . โจทย์เขียนว่า “กรณที่ทำอักขระ” ตอบ ๔ เสมอ อย่าตอบ ๖

ข้อ ๑ อักษรวิธี • เสียงของอักขระ

๗. โฆสะ • อโฆสะ — แบ่งตามเสียงก้อง ไม่ก้อง ออก ๒๕๕๑ ๒๕๕๕ ๒๕๕๙ ๒๕๖๒ ๒๕๖๗

ชื่อ	เสียง	ตัวที่เท่าไรในวรรค	ตัวไหนบ้าง
อโฆสะ	ไม่ก้อง	ที่ ๑ ที่ ๒ + ส	ก ข • จ ฉ • ฎ ฐ • ต ถ • ป ผ • ส ๑๑
โฆสะ	ก้อง	ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ + ย ร ล ว ห ฬ	ค ฆ ง • ช ฌ ญ • ฑ ฒ ณ • ท ธ น • พ ภ ม ย ร ล ว ห ฬ ๒๑

นิคคหิต ฝ่ายศัพทศาสตร์ว่าเป็น โฆสะ • ฝ่ายศาสนาว่าเป็น โฆสาโฆสวิมุตติ คือพ้นจากโฆสะและอโฆสะ — ๑๑ + ๒๑ + นิคคหิต ๑ = ๓๓ พอดี

๘. สิลิล • ธนิต — แบ่งซ้อนอีกชั้นตามเสียงหย่อนหนัก เฉพาะพยัญชนะวรรค

ชื่อ	ถูกฐานของตนอย่างไร	ตัวไหนบ้าง
สิลิล	หย่อน ๑ (ที่ ๑ ที่ ๓)	ก ค • จ ช • ฎ ฏ • ต ท • ป พ
ธนิต	หนัก บั่นลือเสียงดัง (ที่ ๒ ที่ ๔)	ข ฌ • ฉ ฎ • ฐ ฒ • ถ ฐ • ผ ภ

มาตราเสียง สระสั้น ๑ มาตรา • สระยาว ๒ มาตรา • สระที่มีพยัญชนะสังโยคตามหลัง ๓ มาตรา • พยัญชนะทั้งปวง กิ่งมาตรา

๙. นิคคหิต — ถ้ามคำแปลตรง ๆ ออก ๒๕๕๖ ๒๕๖๑

นิคคหิต เรียกตามสาสนโวหาร แปลว่า กดสระ หรือ กรณ คืออวัยวะที่ทำเสียง
อนุสาร เรียกตามคัมภีร์ศัพทศาสตร์ แปลว่า ไปตามสระ — ต้องไปตามหลังสระ อ อิ อุ เสมอ เช่น **อหํ เสดํ อกาลิ**

๑๐. กองไหนออกบ่อยแค่ไหน — ๕๗ รายการ ๒๐ ปี อ่านจากบนลงล่างถ้าเวลาน้อย

ครั้ง	กอง	ปีที่ออก
๑๓	วรรค ๕ • อวรรค ๘	๕๑ ๕๒ ๕๔ ๕๕ ๕๗ ๕๙ ๖๓ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙
๑๒	ฐาน ๖ • อักขระเกิดที่ไหน	๕๐ ๕๒ ๕๔ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๒ ๖๓ ๖๘ ๖๙
๘	สระ — รัสสะ ทีฆะ ครุ ลหุ คู่วิณณะ	๕๒ ๕๕ ๕๗ ๕๙ ๖๐ ๖๖ ๖๘ ๖๙
๕	อักขระ ๔๑ = สระ ๘ + พยัญชนะ ๓๓	๕๓ ๖๐ ๖๑ ๖๓ ๖๕
๕	กรณ ๔	๕๖ ๖๒ ๖๔ ๖๘ ๖๙
๔	พยัญชนะ — นิยาม แปล แบ่งพวก	๕๐ ๕๓ ๖๔ ๖๕
๓	วจีวิภาค ๖ ส่วน	๕๖ ๖๐ ๖๔
๓	นิคคหิต • อักขระแปลว่าอะไร	๕๖ ๕๘ ๖๑
๒	โครงหนังสือ • อักษรวิธีแบ่ง ๒	๕๘ ๖๓
๑	โฆสะ • อโฆสะ	๖๒

ข้อ ๑ อักษรวิธี • ผังสมัญญาภิธานแผ่นเดียว

๑๑. ทุกอย่างในข้อนี้อยู่ในตารางเดียว อ่านตามแถว = ฐานเดียวกัน • อ่านตามคอลัมน์ = คุณสมบัติเสียงเดียวกัน

คู่วิณณะ	สระ ๘		พยัญชนะวรรค ๒๕					อวรรค ๘		ฐาน ๖ · กรณ ๔	
	ลหุ เบา รัสสะ	ครุ หนัก ทีฆะ	อโฆสะ ไม่ก้อง		โฆสะ ก้อง			โฆสะ ก้อง	อโฆสะ ไม่ก้อง		
			๑ สิลิถ	๒ ธนิต	๓ สิลิถ	๔ ธนิต	๕ นาสิก				
อ วิณโณ	อ	อา	ก	ข	ค	ฌ	ง	ห		กณฐชา คอ	สกุฏฐาน ฐานของตน
อิ วิณโณ	อิ	อี	จ	ฉ	ช	ฌ	ณ	ย		ตาลุชา เพดาน	ชีวหามชฌ ท่ามกลางลิ้น
—	เอ = อ + อิ		ญ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ร ฟ		มุตฐชา ปุ่มเหงือก	ชีวโหปคค์ ถัดปลายลิ้นเข้ามา
—	โอ = อ + อุ		ต	ถ	ท	ธ	น	ล ว	ส	ทนต์ชา ฟัน	ชีวหคค์ ปลายลิ้น
อุ วิณโณ	อุ	อุ	ป	ผ	พ	ภ	ม			โอฏฐชา ริมฝีปาก	สกุฏฐาน ฐานของตน
—	ลหุ = รัสสะล้วน ครุ = ทีฆะ หรือรัสสะ+สังโยค/นิคคหิต		นิคคหิต ํ					—	—	นาสิกกุฏฐานชา จมูก	สกุฏฐาน ฐานของตน

อักษรที่เกิด ๒ ฐาน อ่านจากผังนี้ได้ — เอ คอ+เพดาน • โอ คอ+ริมฝีปาก • ว คร่อมสองแถว คือ ฟัน+ริมฝีปาก • ส เป็นอโฆสะตัวเดียวในอวรรค • ง ณ ฌ น ม (คอลัมน์เขียว) ฐานของตน+จมูก • ห ถ้าประกอบกับ ณ ฌ น ม ย ล ว ฟ เกิดแต่ออก

๑๒. พยัญชนะสังโยค — ตัวไหนซ้อนหน้าตัวไหนได้ ใช้ตรวจคำตอบข้อสนธิและข้อสมาสได้ด้วย

ตัวซ้อน	ซ้อนหน้าตัวไหนได้	ตัวอย่าง
พยัญชนะที่ ๑	ที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตน	สกุโก • อกขร
พยัญชนะที่ ๓	ที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตน	อคคิ • สทฐา
พยัญชนะที่สุตวรรค ๕	ได้ทั้ง ๕ ตัวในวรรคของตน ยกเว้น ง ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้	องค • ปณจ • สนต • สมปตติ
อวรรค	ย ล ส ซ้อนหน้าตัวเองได้	เสยโย • สลล • อสส

สีตัวพิเศษ ย ร ล ว ถ้าอยู่หลังพยัญชนะตัวอื่น ออกเสียงผสมกับตัวหน้า • ส เป็นอุสุมะ แม้เป็นตัวสะกดก็ยังมีเสียงปรากฏน้อยหนึ่ง • ห อยู่หน้าพยัญชนะตัวอื่นทำให้สระข้างหน้ามีลมมากขึ้น

๑๓. สูตรช่วยจำลำดับ ฐาน และ กรณ ท่องเป็นสายเดียวจบ

ฐาน ๖ เรียงจากในออกนอก **ทศกัณฐ์ ทะลุเพดาน มุดลงมาที่เหงือก**
กณโฐ คอ → ตาลุ เพดาน → มุตฐา ปุ่มเหงือก → ทนต์ ฟัน → โอฏฐา ริมฝีปาก → นาสิก จมูก
กรณ ๔ — สามตัวแรกขึ้นต้น ชิวหา ทั้งหมด **หา – โห – หค**
ชีวหามชฌ ท่ามกลางลิ้น • ชิวโหปคค์ ถัดปลายลิ้นเข้ามา • ชิวหคค์ ปลายลิ้น • ที่เหลือใช้ สกุฏฐาน ฐานของตน

“รู้ฐานเสียง
จำอักษรได้
สอบได้แน่นอน”

สมัญญาภิธาน

แผนที่สรุปข้อสอบไวยากรณ์บาลี • จำง่ายในหน้าเดียว

อักขรวิธี

บาลีไวยากรณ์ ๔ ภาค

อักขรวิธี • วจิวภาค • วากยสัมพันธ์ • จันตลักษณ์

สมัญญาภิธาน
อยู่ในอักขรวิธี

อักขระ ๔๑ ตัว

=

สระ ๘

+

พยัญชนะ ๓๓

สระ ๘ : อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ

รัสสะ (สั้น)

อ อิ อุ

ทีฆะ (ยาว)

อา อี ู เอ โอ

เอ, โอ เป็นรัสสะได้
เมื่อมีพยัญชนะสังโยค
อยู่เบื้องหลัง

แผนที่ฐานและกรณ์

ฐาน = จุดที่เสียงเกิด • กรณ์ = อวัยวะที่ทำให้เสียง

“อักษรทุกตัว มีที่ที่เกิดเสียง”

๖ นาสิก
จมูก
ง ฌ ญ น ม

๕ โอฐโร
ริมฝีปาก
อุ ู ป ผ พ ภ ม

๔ ทนโต
ฟัน
ต ถ ท ธ น ล ส

ชีวนคค์
ปลายลิ้น

ชีวนโปกคค์
ถัดปลายลิ้นเข้ามา

ชีวนหามชฌ
ท่ามกลางลิ้น

๓ มุทธา
ปุ่มเหงือก
ฎ ฐ ท ฒ ณ ร ฬ

๒ ตาลู
เพดาน
อ อี จ ฉ ช ฌ ฌ ย

๑ กณโร
คอ
อ อา ก ข ค ฆ ง ห

ฐาน → กรณ์

กณโร	→	สกฏฐาน
तालु	→	ชีวนหามชฌ
मुत्था	→	ชีวนโปกคค์
तनटो	→	ชีวนคค์
ओठुओ	→	สกฏฐาน
नासिका	→	สกฏฐาน

สกฏฐาน

ฐานช่องต้น
ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของลิ้น
และไม่ใช่อวัยวะแยก

● — = ฐาน ๖ (จุดที่เสียงเกิด) ● - - - = กรณ์ ๓ (อวัยวะที่ทำให้เสียงบนลิ้น)

อักษรพิเศษที่เกิดจากการผสมฐานเสียง

เอ = คอ + เพดาน
→ กณฐतालुओ

โอ = คอ + ริมฝีปาก
→ กणुओठुओ

ว = ฟัน + ริมฝีปาก
→ तनटुओठुओ

พยัญชนะ ๓๓

วรรค ๒๕
(แบ่งเป็น ๕ วรรค ๆ ละ ๕ ตัว)

ก	ข	ค	ฆ	ง
จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
ฎ	ฏ	ฐ	ฒ	ณ
ด	ธ	ท	ถ	น
ป	ผ	พ	ภ	ม

อวรรค ๘
(ที่ไม่เข้าวรรค)

ย ร ล ว
ส ห ฬ อ

จำให้แม่น!

๕ วรรค = ๕ ฐานเสียง

๑	กณโร	=	คอ
๒	तालु	=	เพดาน
๓	मुत्था	=	ปุ่มเหงือก
๔	तनटो	=	ฟัน
๕	ओठुओ	=	ริมฝีปาก

นิคคิต

อ

อวัยวะที่ทำให้เสียง
คือ กณฐโร หรือ
กรณ์

“จำฐานเสียง
ก็จำอักษรได้”

“สรุปครบ
เรื่องสำคัญ
สอบได้แน่นอน”

สมัญญาภิธาน ๒

คำนิยาม • นิสสัย-นิสสิต • กฏซ้อนพยัญชนะ

กฎออกสอบ

๑ อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒

สมัญญาภิธาน

แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและ
พยัญชนะ พร้อมทั้งฐานและกรณ์

สนธิ

ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่น
ให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน

๒ วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน

นาม • อพยยศัพท์ • समास
तत्थित • อาख्याต • กิต्त

๓ อักษระ คือ เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี

อักษระ แปลว่า ๑. ไม่รู้จักสิ้น ๒. ไม่เป็นของแข็ง

สระ ๘ = นิสสัย

ออกเสียงได้ตามลำพัง
ทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้

พยัญชนะ ๓๓ = นิสสิต

ต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้

พยัญชนะ

แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ

นิคคหิต: อ

นิคคหิต แปลว่า กตสระ

กรณ คือ อวัยวะที่ทำเสียง

๔ วรรค-อวรรค

พยัญชนะวรรค ๒๕

ก	ข	ค	ฌ	ง
จ	ฉ	ช	ฌ	ณ
ฎ	ฏ	ท	ฒ	ณ
ด	ธ	ท	ธ	น
ป	ผ	พ	ภ	ม

เป็นหมู่ตามฐานที่เกิด

พยัญชนะอวรรค ๘

ย ร ล ว
ส ห ฬ อ

ไม่เป็นหมู่ตามฐานที่เกิด

๕ กฎเสียง

อโฆสละ ๑๑ – เสียงไม่ก้อง

ก ข • จ ฉ • ฎ ฏ • ต ถ • ป ผ • ส

โฆสละ ๒๑ – เสียงก้อง

ค ฌ • ช ฌ • ฏ ฒ • ท ฐ • น •
พ ภ • ย ร ล ว ห ฬ

๖ กฏซ้อนพยัญชนะ

๑ ตัวที่ ๑ ซ้อนหน้าตัวที่ ๑ และ ๒ ในวรรคของตนได้

๒ ตัวที่ ๓ ซ้อนหน้าตัวที่ ๓ และ ๔ ในวรรคของตนได้

๓ ตัวที่ ๕ ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว

ยกเว้น ง ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้

จำ ๑-๒ / ๓-๔ / ตัวที่ ๕ คู่มทั้งวรรค

“รู้ฐาน รู้กรณ์
จำอักขระได้
สอบได้แน่นอน”

สมัญญาภิธาน ๓

ฐาน • กรณ์ • ชื่ออักขระตามที่เกิด

Pali Thunder
เรียนบาลี ให้เป็นเรื่องง่าย

จำเป็นแผนที่

ฐาน = ที่ตั้งที่เกิดของอักขระ
กรณ์ = อวัยวะที่ทำอักขระ

ฐาน ๖ • กรณ์ ๔

๖ นาสิก
จมุก

๒ ตาลุ
เพดาน

๔ ทนโต
ฟัน

๕ โอฏฐ
ริมฝีปาก

๓ มุทุธา
ปุ่มเหงือก

๑ กณฺโฐ
คอ

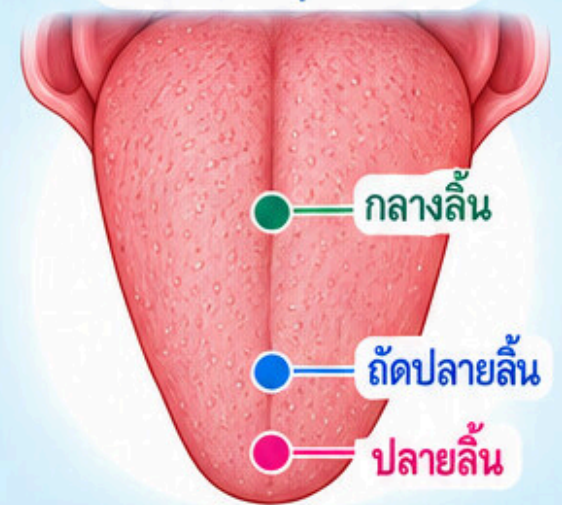
๖ ฐาน — เกิดที่ไหน เรียกว่าอะไร

ที่	ชื่อฐาน (บาลี)	ที่ตั้งที่เกิดของอักขระ	อักขระที่เกิดในฐาน	ชื่อที่เรียก
๑	กณฺโฐ	คอ	อ อา ก ข ค ฌ ง ห	ชื่อว่า กณฺฐชา
๒	तालु	เพดาน	อิ อี จ ฉ ช ฌ ญ ย	ชื่อว่า ตาลุชา
๓	มุทุธา	ปุ่มเหงือก	ฏ จ ท ฒ ณ ร ฬ	ชื่อว่า มุทุธา
๔	ทนฺโต	ฟัน	ต ถ ท ธ น ล ส	ชื่อว่า ทนฺตชา
๕	โอฏฺฐ	ริมฝีปาก	อุ อุ ป ผ พ ภ ม	ชื่อว่า โอฏฺฐชา
๖	นาสิก	จมุก	อ	ชื่อว่า นาสิกฏฺฐานชา

กรณ์ ๔ — ใช้วัยวะส่วนใดทำเสียง

ฐาน	กรณ์ (บาลี)	ความหมาย
กณฺโฐ	สกกฺขฐานํ	ฐานของตน
तालु	ชีวฺหามชฺฌํ	ท่ามกลางลิ้น
มุทุธา	ชีวฺโหปคฺคํ	ถัดปลายลิ้นเข้ามา
ทนฺโต	ชีวฺหคฺคํ	ปลายลิ้น
โอฏฺฐ	สกกฺขฐานํ	ฐานของตน
นาสิก	สกกฺขฐานํ	ฐานของตน

ส่วนต่าง ๆ ของลิ้น

ฐานผสม — เกิดมากกว่า ๑ ฐาน

เอ = คอ + เพดาน
ชื่อว่า กณฺฐतालุโช

โอ = คอ + ริมฝีปาก
ชื่อว่า กณฺโฐฏฺฐโช

ว = ฟัน + ริมฝีปาก
ชื่อว่า ทนฺโตฏฺฐโช

ง ญ ณ น ม
= ฐานของตน + จมุก
ชื่อว่า สกกฺขฐานนาสิกฏฺฐานชา

จำให้เป็นสาย: ฐาน → กรณ์ → อักขระ → ชื่อเรียก

Pali Thunder

ข้อ ๒ สนธิ • ตัวเลขที่ต้องจำ

๑. ข้อสอบข้อนี้มี ๓ ส่วนเสมอ ๑๑๐ รายการ ๒๐ ปี ไม่เคยเปลี่ยนรูปแบบ

ตอบท ๒ ข้อ — $X + Y$ สนธิเป็นอะไร • **ตัดบท ๒ ข้อ** — Z ตัดบทเป็นอะไร • **ทฤษฎี ๑ ข้อ** — ถามตัวเลข

ตอบทกับตัดบทใช้ธนาคารคำชุดเดียวกัน — คำที่เคยออกมี **๓๑ คำ** เท่านั้น อยู่หน้า ๒ ทั้งหมด

นิยาม สนธิ คือ การต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อย่ออักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท และทำคำพูดให้สละสลวย

การต่อมี ๒ ๑. ต่อศัพท์ที่มีวิภัตติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัตติ — จตุตถาโร + อิเม = จตุตถาโรเม • ๒. ตอบทสมาส ย่นอักขระให้น้อยลง — กต + อุปกาโร = กโตปกาโร

๒. ตารางเดียว ตอบได้ทั้ง “ชนิดไหนได้ก็อย่าง” และ “ตัวไหนแบ่งเป็นเท่าไร” ถามตัวเลขนี้มากกว่า ๒๐ ครั้ง

สนธิกิริยาปกรณ	แปลว่า	สระสนธิ	พยัญชนะสนธิ	นิคคหิตสนธิ	แบ่งย่อยเป็น
มี ๘ อย่าง					
โลโป	ลบ	✓	✓	✓	๒ ลบสระหน้า ๑ • ลบสระหลัง ๑
อาเทโส	แปลง	✓	✓	✓	๒ แปลงสระหน้า ๑ • แปลงสระหลัง ๑
อาคโม	ลงอักษรตัวใหม่	✓	✓	✓	พยัญชนะอาคม ๘ ตัว ย ว ม ท น ต ร พ
ปกติ	ปรกติ	✓	✓	✓	ต่อตามเดิม — โก + อิม = โกอิม
วิกาโร	ทำให้ผิดจากของเดิม	✓	—	—	๒ วิการในเบื้องต้น ๑ • ในเบื้องปลาย ๑
ทีโฆ	ทำให้ยาว	✓	—	—	๒ ทีฆะสระหน้า ๑ • ทีฆะสระหลัง ๑
รสส์	ทำให้สั้น	✓	—	—	พยัญชนะ หรือ เอ แห่ง เاو อยู่หลัง
สยโลโค	ซ้อนตัวอักษร	—	✓	—	๒ ซ้อนรูปเหมือนกัน ๑ • ไม่เหมือนกัน ๑
ได้ก็อย่าง	—	๗	๕	๔	สระสนธิ ครบ ๘ ขาดแต่สยโลโค

ช่วยจำ ๗ - ๕ - ๔

ทั้งสามชนิดมีร่วมกัน ๔ ตัว คือ โลโป อาเทโส อาคโม ปกติ • พยัญชนะสนธิเพิ่ม สยโลโค เป็น ๕ • สระสนธิเพิ่ม วิกาโร ทีโฆ รสส์ เป็น ๗ • สยโลโค อยู่พยัญชนะสนธิที่เดียว

ซ้อนรูปไม่เหมือนกัน มีกฎ เอาอักขระที่ ๑ ซ้อนหน้าอักขระที่ ๒ • เอาอักขระที่ ๓ ซ้อนหน้าอักขระที่ ๔ — จตุตถาริ + จานานิ = จตุตถาริฏฺฐานานิ

ข้อ ๒ สนธิ • ธนาการค้า ๓๑ คำ

๕. ทุกคำที่เคยออกตั้งแต่ ๒๕๕๐ — ท่องแม่นี้แม่นเดียวพอ

ออกทั้งขา “ตอบท” และขา “ตัดบท” สลับกัน

ครั้ง	ตัดบทเป็น	สนธิเป็น	วิธี	ปี
๕	เอต + อโวจ	เอตทโวจ	นิคคหิต · อาเทโส — สระอยู่หลัง แปลงนิคคหิตเป็น ท	๖๐ ๖๒ ๖๔ ๖๕ ๖๗
๔	จตุตทาโร + อิเม	จตุตทาโรเม	สระสนธิ · โลโป — รูปไม่เสมอกัน ลบสระหลัง	๖๐ ๖๓ ๖๕ ๖๘
๔	ตาส + อห	ตาสาห	นิคคหิตสนธิ · โลโป — ลบนิคคหิต	๖๐ ๖๒ ๖๓ ๖๖
๓	เต + อห	ตยาห	สระสนธิ · อาเทโส — เอา เอ เป็น ย	๖๑ ๖๕ ๖๗
๓	ปจจตต + เอว	ปจจตตยเอว	นิคคหิตสนธิ · อาเทโส — เอ อยู่หลัง แปลงเป็น ญ	๖๑ ๖๒ ๖๖
๓	สาธ + อิติ	สาธุตติ	สระสนธิ · ทิฆะสระหน้า — ลบสระหลังแล้วทิฆะ	๖๐ ๖๔ ๖๘
๓	สเมต + आयสุม	สเมตายสุม	สระสนธิ · โลโป — หน้ารัสสะ หลังทิฆะ ลบสระหน้า	๖๓ ๖๕ ๖๘
๒	พณฐุส + อิว	พณฐุสเสว	สระ · วิกาโร เบื้องปลาย — ลบสระหน้า วิการสระหลัง	๖๕ ๖๘
๒	เม + อย	มยาย	สระสนธิ · อาเทโส — เอา เอ เป็น ย	๖๐ ๖๖
๒	วิทูน + อคค	วิทูนคค	นิคคหิตสนธิ · โลโป — ลบนิคคหิต	๖๑ ๖๗
๒	อคคิ + อาการ	อคคยาการ	สระ · อาเทโส — เอา อี เป็น ย ลบพยัญชนะซ้อนที่เสมอกัน	๖๐ ๖๔
๒	อิตติ + เอว	อิจจเอว	พยัญชนะสนธิ · อาเทโส — ตี ทำเป็น ตย แล้วเป็น จจ	๖๒ ๖๕
๒	อิธ + ปโมทติ	อิธปปโมทติ	พยัญชนะสนธิ · สญโลโค — ซ้อนพยัญชนะรูปเหมือนกัน	๖๕ ๖๖
๑	กิณ + อิม	กิณนุมา	สระสนธิ · โลโป — ลบสระหลัง	๖๗
๑	กิส + อิธ	กิสูธ	สระสนธิ · ทิฆะสระหน้า	๖๗
๑	จกข + อาปาถ	จกขวาปาถ	สระสนธิ · อาเทโส — เอา อุ เป็น ว	๖๖
๑	จตุหิ + อปาเยหิ	จตุหปาเยหิ	สระ · โลโป — รัสสะทั้งคู่ รูปไม่เสมอกัน อย่าทิฆะ	๖๖
๑	จิร + ปวาส	จิรมปวาส	นิคคหิตสนธิ · อาเทโส — ป วรรณอยู่หลัง แปลงเป็น ม	๖๒
๑	ตถา + เอว	ตถริว	สระ · อาเทโสสระหลัง — เอ แห้ง เอว เป็น ริ รัสสะสระหน้า	๖๗
๑	ต + นิพพุต	ตณฺนิพพุต	นิคคหิตสนธิ · อาเทโส — ต วรรณอยู่หลัง แปลงเป็น น	๖๖
๑	ธม + จเร	ธมมญจเร	นิคคหิตสนธิ · อาเทโส — จ วรรณอยู่หลัง แปลงเป็น ญ	๖๐
๑	ปฐิสณจรรวุตติ + อสส	ปฐิสณจรรวุตยสส	สระสนธิ · อาเทโส — เอา อี เป็น ย ลบพยัญชนะซ้อน	๖๗
๑	พหุ + อาพาโร	พหฺวาพาโร	สระสนธิ · อาเทโส — เอา อุ เป็น ว	๖๒
๑	ยถา + อิท	ยถายิท	พยัญชนะสนธิ · อาคม — ลง ย อาคม	๖๓
๑	ยส + อินทริยานิ	ยสสินทริยานิ	สระ · โลโป — สระหลังอยู่หน้าสังโยค ลบสระหน้า	๖๑
๑	สทฐา + อิธ	สทฐิธ	สระสนธิ · โลโป + ทิฆะสระหลัง — หน้าทิฆะ หลังรัสสะ	๖๒
๑	สพฺภิ + เอว	สพฺภิเรว	พยัญชนะสนธิ · อาคม — ลง ร อาคม	๖๖
๑	อถไซ + อสส	อถขวสส	สระสนธิ · อาเทโส — เอา โอ เป็น ว	๖๕
๑	อภินน + อิติ	อภินนทฺนติ	ลบสระหลัง (นิคคหิตอยู่หน้า) แล้วแปลงนิคคหิตเป็น น	๖๔
๑	เอว + อสสา	เอวสา	พยัญชนะ · โลโป — ลบสระหลัง แล้วลบพยัญชนะซ้อนตัวหนึ่ง	๖๗
๑	โนหิ + เอต	โนเหต	สระสนธิ · โลโป — หน้ารัสสะ หลังทิฆะ ลบสระหน้า	๖๐

ข้อ ๒ สนธิ • เห็นรูปแบบนี้ ตัดบทยังไง

๖. ลายเซ็นของแต่ละวิธี — เจอคำแปลกที่ไม่อยู่ในธนาคาร ใช้ตารางนี้

ดูตัวที่ผิดปกติในคำก่อน

เห็นอะไรในคำ	แปลว่าเกิดอะไรขึ้น	ตัดกลับเป็น
ุ ย กลางคำ	แปลง อิ หรือ เอ เป็น ย	อคุยาคาร์ = อคุคิ + อาคาร์ · ตฺยาหํ = เต + อหํ
ุ ว กลางคำ	แปลง อุ หรือ โอ เป็น ว	จกฺขวาปาถํ = จกฺขุ + อาปาถํ · อถฺขวสฺส = อถฺโข + อสฺส
ญเณ · ญห	นิคคหิตเป็น ญ เพราะ เอ หรือ ห อยู่หลัง	ปจฺจตฺตณฺเณว = ปจฺจตฺตํ + เณว · เณวญฺหิ = เณวํ + หิ
ท ก่อนสระ	นิคคหิตเป็น ท หรือ ม เพราะสระอยู่หลัง	เอตทโวจ = เอตํ + อโวจ · ตมฺหํ = ตํ + อหํ
ที่สุตฺวรรค ก่อนวรรคเดียวกัน	นิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตฺวรรคตามตัวหลัง	ธมฺมณฺจเร = ธมฺมํ + จเร · ตณฺนิพฺพุตํ = ตํ + นิพฺพุตํ
จ จ	ติ ทำเป็น ตฺย แล้วเป็น จจ	อิจฺเจวํ = อิติ + เณวํ · ปจฺจตฺตริตฺวา = ปติ + อุตฺตริตฺวา
ริ จาก เอว	เอ แห่ง เอว เป็น ริ แล้วรัสสระหน้า	ตถริว = ตถา + เอว · ยถริว = ยถา + เอว
พยัญชนะซ้อน	สญฺโณโค — ซ้อนพยัญชนะ	อิธปฺปโมทติ = อิธ + ปโมทติ · จาตุทฺทสี = จาตุ + ทสี
ย ว ม ท น ต ร พ แทรก	อาคโม — ลงพยัญชนะอาคม	ยถายิหํ = ยถา + อิหํ · สพฺภิเรว = สพฺภิ + เอว · ฉฬายตฺนํ = ฉ + อายตฺนํ
สระยาวผิตี	ทีโฆ — ลบสระฝั่งหนึ่งแล้วทีฆะอีกฝั่ง	สาธฺวติ = สาธฺว + อติ · กิสุธ = กิสุ + อิธ · จูภยํ = จ + อุภยํ
เอ กลางคำ	วิกาโร — เอา อิ เป็น เอ · เอา อุ เป็น โอ	พนฺธฺสุเสว = พนฺธฺสุส + อิว · โสถฺถิ = สุ + อตฺถิ

๔. โจทย์ทฤษฎีวนอยู่ ๑๑ แบบนี้เท่านั้น

ตัวเลขคือ พ.ศ. ที่ออก

ครั้ง	โจทย์	ปีที่ออก
๗	ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริยาปกรณฺ์เท่าไร	๕๐ ๕๖ ๕๙ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๘
๖	สญฺโณโค แบ่งเป็นเท่าไร	๕๒ ๕๕ ๕๘ ๖๑ ๖๒ ๖๔
๕	ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริยาปกรณฺ์เท่าไร	๕๕ ๖๐ ๖๓ ๖๖ ๖๗
๕	สนธิมีเท่าไร · การต่ออักขระจัดเป็นกี่อย่าง	๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๙
๕	ศัพท์นี้จัดเป็นสนธิอะไร	๕๒ ๕๔ ๕๕ ๕๗ ๖๓
๔	ในสระสนธิ ได้สนธิกิริยาปกรณฺ์เท่าไร	๕๐ ๕๓ ๕๘ ๖๑
๔	พยัญชนะอาคม ๘ ตัว คืออะไร	๕๖ ๖๒ ๖๕ ๖๘
๓	โลโป มีเท่าไร · ลบนิคคหิตได้ในที่เช่นไร	๕๔ ๕๗ ๖๖
๒	วิกาโร มีเท่าไร	๕๑ ๖๐
๒	ทีฆํ แบ่งเป็นเท่าไร	๕๗ ๖๗
๑	อาเทโส มีเท่าไร	๖๘

ข้อ ๓ นามและศัพท์นาม • โครงของนาม

๑. นามศัพท์แบ่งเป็น ๓ — แยกย่อยได้อีกทุกตัว

“อะไรจัดเป็นนามนาม” ออก ๕ ปี

ชนิด	นิยาม	แบ่งย่อย
นามนาม	ชื่อของ คน สัตว์ ที่ สิ่งของ	สาธารณนาม ทั่วไปแก่สิ่งอื่นได้ — มนุสโส ตีรจฉาโน นคร อสาธารณนาม ไม่ทั่วไป — ทิฆา วุ เอราวโณ สาวตถิ
คุณนาม	แสดงลักษณะของนามนาม ว่าดีหรือชั่ว	ปกติ ปณฺธิโต · วิเสส ปณฺธิตฺตโร (ตร อีย · อติ นำหน้า) อติวิเสส ปณฺธิตฺตโม (ตม อิกฺกุ · อติวีย นำหน้า)
ศัพท์นาม	ใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อไม่ให้ซ้ำซาก ซึ่งไม่เพราะเหตุ	ปฺริสศัพท์นาม ๑ · วิเสสนศัพท์นาม ๑ — รายละเอียดหน้า ๒

ออกคู่กันเสมอ นามทั้ง ๓ ต้องประกอบด้วย ลิงค์ วจนะ วิภัติ · นามที่ยังไม่ประกอบวิภัติ เรียก ศัพท์ ประกอบแล้วเรียก บท

๒. วจนะ ๒ · การันต์ ๕-๕-๓

การันต์ออกถึง ๑๘ ครั้ง — เกือบทุกปี

ลิงค์	มีการันต์	ตัวไหน
บุลึงค์	๕	อ อี อี อู อู
อิตถิลิงค์	๕	อา อี อี อู อู
นบุสกลิงค์	๓	อ อี อู

ต่างกันแค่ตัวเดียว

บุลึงค์กับอิตถิลิงค์มี ๕ เท่ากัน ต่างที่ตัวแรก — บุลึงค์ขึ้น อ อิตถิลิงค์ขึ้น อา · นบุสกลิงค์ตัด อี อู ออก เหลือ ๓

วจนะ ๒ · เอกวจนํ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว · พหุวจนํ ของมากกว่าสิ่งเดียว คือตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป — ปฺริโส / ปฺริสา

๓. วิภัตตินาม ๑๔ ตัว + आयตนิบาตประจำหมวด

ต้องตอบได้ทั้งตัววิภัติและคำแปล

วิภัติ	เอก.	พหุ.	อายตนิบาต — คำแปลประจำหมวด
ปฐมา ที่ ๑	ลี	โย	อ. (อันว่า)
ทุติยา ที่ ๒	อ	โย	ซึ่ง สู่ ยัง ล้น ตลอด กะ เฉพาะ
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ	ด้วย โดย อัน ตาม เพราะ มี ด้วยทั้ง
จตุตถิ ที่ ๔	ส	น	แก่ เพื่อ ต่อ
ปณฺจมี ที่ ๕	สฺมา	หิ	แต่ จาก กว่า เหตุ
ฉฎฺฐี ที่ ๖	ส	น	แห่ง ของ เมื่อ
สप्तตฺถี ที่ ๗	สฺมิ	สุ	ใน ไกล ที่ ครั้นเมื่อ ในเพราะ เหนือ บน ณ
(อาลปนะ)	ลี	โย	แน่ะ ดูก่อน ข้าแต่

ปฐมาวิภัติแบ่งเป็น ๒ — เป็น ลิงคฺตฺถิ หรือ กตฺตา ที่เป็นตัวประธาน ๑ · เป็น อาลปนํ คำสำหรับร้องเรียก ๑ · พหุวจนะเดิม ท. (ทั้งหลาย)

ข้อ ๓ นามและสัพพนาม • สัพพนาม • สังขยา

๔. สัพพนาม — โจทย์ถาม “ศัพท์นี้จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน” ๑๓ ปี

ท่องรายชื่อให้ครบ ตอบได้ทันที

ชนิด	แบ่งย่อย	ศัพท์ทั้งหมด
ปุริสสัพพนาม นับตามบุรุษในอาชยาค	๓	ต • ตุมห • อมฺห
วิเสสนสัพพนาม คล้ายคุณนาม แต่แจกต่างกัน	อนิยม	ย • อญฺย • อญฺยตฺร • อญฺยตฺม • ปร • อปร • กตฺร • กตฺม • เอก • เอกจฺจ • อุมฺย • สพฺพ • กิ
	นิยม	ต • เอต • อิม • อมฺ

จำ ๔ ตัวนิยมให้แม่น — ต เอต อิม อมฺ ที่เหลือทั้งหมดเป็นอนิยม • วิเสสนสัพพนามแจกได้ทั้ง ๓ ลิงค์ • ในสัพพนามทั้งปวงไม่มี **อาลปะนะ** • เอก สัพพนามแจกได้ ๒ วจนะ เหมือน ย ศัพท์ที่เคยถามมาแล้ว — อมฺห ตุมฺห ปุริสสัพพนาม • เอต นิยมวิเสสนสัพพนาม • เอกจฺจ กตฺม กตฺร สพฺพ อนิยมวิเสสนสัพพนาม

๕. สังขยา — นิยามออก ๒๐ ครั้ง มากที่สุดของข้อนี้

ท่องนิยามให้ตรงคำ

นิยาม ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา ๑ ปุรณสังขยา ๑

ชนิด	ใช้อย่างไร
ปกติสังขยา	นับโดยปกติ — หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า สำหรับนับนามนามให้รู้ว่ามีประมาณเท่าใด
ปุรณสังขยา	นับนามนามที่เต็มในที่เท่านั้น — ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม เป็นคุณนามแท้

๖. ปกติสังขยา — ช่วงตัวเลขบอกวจนะ ลิงค์ และชนิดนาม

ออกตรง ๆ ๖ ปี • จำเป็นช่วง ๆ ไป

ช่วง	เป็นนามอะไร	วจนะ	ลิงค์
เอก (๑) ถึง จตุ (๔)	สัพพนาม	เอก เอกวจนะอย่างเดียว	ได้ทั้ง ๓ ลิงค์
ทวิ (๒) ถึง อฏฺฐารส (๑๘)	—	พหุวจนะอย่างเดียว	ได้ทั้ง ๓ ลิงค์
ปณฺจ (๕) ถึง อฏฺฐนฺวติ (๙๘)	คุณนามอย่างเดียว	—	—
เอกุนวิสติ (๑๙) ถึง อฏฺฐนฺวติ (๙๘)	คุณนาม	เอกวจนะอย่างเดียว	อิตถิลิงค์อย่างเดียว
เอกุนสตํ (๙๙) ขึ้นไป	นามนาม	—	นบุสกลิงค์อย่างเดียว
โกฏิ	นามนาม	—	อิตถิลิงค์อย่างเดียว

แถวเหลืองคือแถวที่ออกบ่อยที่สุด

โจทย์ถามคำเดิมทุกครั้ง — “ปกติสังขยา ตั้งแต่ไหนถึงไหน เป็นเอกวจนะอิตถิลิงค์อย่างเดียว” ตอบ เอกุนวิสติ ถึง อฏฺฐนฺวติ • แม้เข้ากับศัพท์พหุวจนะลิงค์อื่น ก็ไม่เปลี่ยนตาม • ช่วง เอกุนวิสติ ถึง อฏฺฐตฺตีสติ แจกตามแบบ อิ การันต์ อิตถิลิงค์ (รตติ)

ข้อ ๓ นิบาต • หมวดที่ข้อสอบหยิบไปใช้

๗. โจทย์ถามว่า “X, Y แปลว่าอย่างไร เป็นนิบาตบอกอะไร” — ออก ทุกรอบ พื้นเหลือง = เคยออกมาแล้ว

นิบาตบอกกาลปะนะ ๑๐ ตัว

ยคุเช	สรวมชีพ, ขอเดชะ
ภนฺเต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (ผู้น้อยพูดกับผู้ใหญ่)
ภทฺนฺเต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ภณ	แนะนำ (คนผู้ดีเรียกคนใช้)
อมฺโห	ผู้เจริญ (เรียกชายด้วยวาจาสุภาพ)
อาวุโส	ดูก่อนผู้มีอายุ
เร	เว้ย เว้ย
อเร	เว้ย เว้ย
เห	เฮ้ย
เซ	แม่ (คำเรียกสาวใช้)

นิบาตบอกกาล ๙ ตัว

อถ	ครั้งนั้น
ปาโต	เช้า
ทิวา	วัน
สายํ	เย็น
สุเว	ในวัน
หิโย	วันวาน
เสว	วันพรุ่ง
สมปติ	บัดเดี๋ยวนี้
อายติ	ต่อไป

นิบาตบอกความเตือน ๓ ตัว

อิงฺฆ	เชิญเถิด
หนฺท	เอาเถิด
ตคฺฆ	เอาเถิด

นิบาตบอกที่ ๑๖ ตัว

อุทฺธ	เบื้องบน
อุปฺริ	เบื้องบน
อนฺตรา	ระหว่าง
อนฺโต	ภายใน
ติโร	ภายนอก
พฺหิ	ภายนอก
พฺหิตฺธา	ภายนอก
พาหิรา	ภายนอก
อโร	เบื้องต่ำ
เหมฺฐา	ภายใต้
โอรํ	ฝั่งใน
ปารํ	ฝั่งนอก
หุรํ	โลกอื่น
สมฺมุขา	ต่อหน้า
ปรมฺมุขา	ลับหลัง
รโห	ที่ลับ

นิบาตบอกปริจเฉท ๑๐ ตัว

กิว	เพียงไร
ยาว	เพียงใด
ดาว	เพียงนั้น
ยาวเทว	เพียงใดนั้นเทียว
ดาวเทว	เพียงนั้นนั้นเทียว
ยาวตา	มีประมาณเพียงใด
ดาวตา	มีประมาณเพียงนั้น
กิตฺดาวตา	มีประมาณเท่าใด
เอตฺดาวตา	มีประมาณเท่านั้น
สมนฺตา	รอบคอบ

นิบาตบอกอุปมาอุปไมย ๖ ตัว

วีย	ราวกะ
อิว	เพี่ยงดั่ง
ยถา	ฉนั้นใด
เสยฺยถา	ฉนั้นใด
ตถา	ฉนั้นนั้น
เอวํ	ฉนั้นนั้น

นิบาตบอกปริกัป (คาดคะเน) ๖ ตัว

เจ	หากว่า
ยทิ	ผิวว่า
สเจ	ถ้าว่า
อถ	ถ้าว่า
อปฺเปว นาม	ชื่อแม่ไหน
ยณฺณุน	กระไรหนอ

นิบาตบอกความถาม ๘ ตัว

กิ	หรือ, อะไร
กถํ	อย่างไร
กจฺจิ	แลหรือ
นุ	หนอ
นฺนุ	มิใช่หรือ
อุทาหุ	หรือว่า
อาหุ	หรือว่า
เสยฺยถิทํ	อย่างไรนี้

นิยามที่ต้องตอบคู่กัน ออก ๒๕๖๔ ๒๕๖๗

นิบาต สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กริยาศัพท์บ้าง บอกกาลปะนะ กาล ที่ ปริจเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความได้ยินเล่าลือ ความปริกัป ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น
อพฺยัคคฺท คือศัพท์ที่แจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว • เป็น อุปสัค บ้าง นิบาต บ้าง ปัจจัย บ้าง

ข้อ ๓ นิบาต • หมวดที่เหลือ

๘. อีก ๖ หมวด — ยังไม่เคยออกเป็นโจทย์ “แปลว่าอย่างไร” แต่เจอในการแปลทุกวัน รวมนิบาตทั้งเล่ม ๙๘ รายการ

นิบาตบอกความรับ ๒ ตัว

อาม	เออ
อามนฺตา	เออ

นิบาตบอกประการ ๓ ตัว

เอวํ	ด้วยประการนั้น
กถํ	ด้วยประการไร
ตถา	ด้วยประการนั้น

นิบาตบอกปฏิเสธ ๗ ตัว

น	ไม่
โน	ไม่
มา	อย่า
ว	เทียว
เอว	นั่นเทียว
วินา	เว้น
อลํ	พอ, อย่าเลย

นิบาตบอกความไดยินเล่าลือ ๓ ตัว

กิริ	ไดยินว่า
ขลุ	ไดยินว่า
สุทํ	ไดยินว่า

นิบาตสำหรับผูกศัพท์และประโยค มีอัตราเป็นอนเก ๘ ตัว

จ	ด้วย, อนึ่ง, ก็, จริงอยู่
วา	หรือ, บ้าง
ปน	ส่วนว่า, ก็
อปิ	แม้, บ้าง
อปิจ	เออ ก็
หิ	ก็, จริงอยู่, เพราะว่า
อถวา	อีกอย่างหนึ่ง
ตุ	ส่วนว่า, ก็

นิบาตสักว่าเป็นเครื่องทำบทให้เต็ม ๗ ตัว

นุ	หนอ
สุ	ลี
เว	เว้ย
โว	ว้ย
โซ	แล
วต	หนอ
หเว	เว้ย

นิบาตมีเนื้อความต่าง ๆ ๓๑ ตัว — ที่ตำรายกไว้ กองสุดท้าย ไม่เคยออกเป็นโจทย์

อณฺทตฺตํ โดยแท้ • อโถ อนึ่ง • อทฺธา แน่แท้ • อวสฺสํ แน่แท้ • อโห โอ • อารา ไกล • นิจํ ต่ำ • นฺนุ แน่ • นานา ต่าง ๆ • ปจฺฉา ภายหลัง • ปฏฺจาย ตั้งก่อน • อาวํ แจ้ง • อุจฺจํ สูง • อิติ เพราะเหตุนั้น, ว่าดังนี้, ด้วยประการนี้, ชื่อ • ปฏฺติ จำเดิม • ปุน อีก • ปุนปฺปุนํ บ่อย ๆ

๙. กองไหนออกบ่อยแค่ไหน — ๑๒๒ รายการ ๒๐ ปี อ่านจากบนลงล่างถ้าเวลาน้อย

ครั้ง	กอง	สิ่งที่ต้องตอบ
๒๓	ศัพท์นาม — นิยาม • แบ่งชนิด • ศัพท์นี้ชนิดไหน	หน้า ๒ ข้อ ๔
๒๐	สังขยา — นิยาม • ๒ ชนิด • ช่วงตัวเลข	หน้า ๒ ข้อ ๕-๖
๑๘	การันต์ของแต่ละลิงค์	หน้า ๑ ข้อ ๒ — ๕ • ๕ • ๓
๑๗	นิบาต — “แปลว่าอย่างไร เป็นนิบาตบอกอะไร”	หน้า ๓ ข้อ ๗
๑๗	นามนาม / คุณนาม — นิยามและการแบ่ง	หน้า ๑ ข้อ ๑
๙	วจนะ ๒ • นามต้องประกอบด้วยอะไร	หน้า ๑ ข้อ ๑-๒
๘	วิภัติ ๑๔ ตัว	หน้า ๑ ข้อ ๓
๓	อัพยยศัพท์	หน้า ๓ กล่องล่าง

ข้อ ๔ อาขยาต • วิภัตติและกาล

๑. อาขยาต คือ ศัพท์กล่าวกริยา

ความทำ เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พุด คิด
ประกอบด้วย ๘ อย่าง
วิภัตติ • กาล • บท • วจนะ • บุรุษ • ธาตุ • วาจก • ปัจจัย
วิภัตติเป็นเครื่องหมายให้รู้
กาล • บท • วจนะ • บุรุษ

๒. บท ๒ • วจนะ ๒ • บุรุษ ๓

ปรัสสบท = บทเพื่อผู้อื่น • อัตตโนบท = บทเพื่อตน
ตามหลัก ปรัสสบทบอกกัตตุวาก-เหตุกัตตุวาก • อัตตโนบทบอก
กัมมวาก-เหตุกัมมวาก-ภาววาก แต่ใช้สลับกันได้ จึงไม่
ตัดสินวากด้วยบทอย่างเดียว
เอกวจนะ = สิ่งเดียว • พหุวจนะ = ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป
ประณมบุรุษ (ป.) = ผู้ที่กล่าวถึง • มัธยมบุรุษ (ม.) = ผู้ที่พุด
ด้วย • อุตตมบุรุษ (อ.) = ผู้พุด

๓. กาลหลัก ๓ — แบ่งละเอียดเป็น ๓-๓-๒ รู้กาลโดยอาศัยวิภัตติ ๘ หมวด

ปัจจุบัน แท้ • ไกลอดีต • ไกลอนาคต
อดีต ล่วงแล้วไม่มีกำหนด • ล่วงแล้ววานนี้ • ล่วงแล้ววันนี้
อนาคต ของปัจจุบัน • ของอดีต

หมวดวิภัตติ	บอกกาลหรือความ	คำแปล
วตตมานา	ปัจจุบันแท้ / ไกลอดีต / ไกลอนาคต	อยู่ / ย่อม / จะ
ปณจมี	บังคับ / หวัง / อ้อนวอน	จง / เกิด / ขอ...จง
สตุตมี	ยอมตาม / กำหนด / ราพึง	ควร / พึง / พึง
ปโรกขา	อดีตไม่มีกำหนด	แล้ว
หิยตุตตี	อดีตตั้งแต่วานนี้	แล้ว; มี อ หน้า → ได้...แล้ว
อชชตุตตี	อดีตตั้งแต่วันนี้	แล้ว; มี อ หน้า → ได้...แล้ว
ภวิสสนติ	อนาคตแห่งปัจจุบัน	จัก
กาลาติปตติ	อนาคตแห่งอดีต	จัก...แล้ว; มี อ หน้า → จักได้...แล้ว

๔. วิภัตติปรัสสบท — หมวดที่เคยให้เขียน แต่ละช่องเรียง เอกวจนะ / พหุวจนะ

หมวด	ป.	ม.	อ.
ปณจมี	ตุ / อนุตุ	หิ / ถ	มิ / ม
สตุตมี	เอยยุ / เอยยุ	เอยยาสิ / เอยยาถ	เอยยามิ / เอยยาม
อชชตุตตี	อี / อู	โอ / ตถ	อี / มหา
ภวิสสนติ	สสุติ / สสนติ	สสุสิ / สสถ	สสามิ / สสาม
กาลาติปตติ	สสา / สสสุ	สเส / สสถ	สส / สสามหา

๕. จุดจำที่เคยถาม

ทีฆะ อ ท้ายปัจจัยเป็น อา เมื่อมี มิ, ม วตตมานา หรือ หิ, มิ, ม ปณจมี อยู่หลัง เช่น คจฺจาทิ คจฺจามิ คจฺจาม
อชชตุตตี เถโร คามํ ปิณฺฑาย ปาวีสี = พระเถระ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อบิณฑะ
กาลาติปตติ โส เจ ยานํ ลภิสฺสา อคจฺฉิสฺสา = ถ้าว่าเขาจักได้แล้วซึ่งยานไสร (เขา) จักได้ไปแล้ว

ข้อ ๔ อาขยาต • ธาตุ วาจก ปัจจย

๑. ธาตุ ๘ หมวด

ภู•รุธ•ทิว•สุ•กี•คห•ตนุ•จรร

สกัมมธาตุ = เรียกหากรรม เป็นธาตุมีกรรม

อกัมมธาตุ = ไม่เรียกหากรรม เป็นธาตุไม่มีกรรม

๒. วาจก ๕ — กิริยากล่าวถึงใครหรือสิ่งใด

วาจก คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ กล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา **กำหนดวาจกให้แม่นยำ ต้อง อาศัยปัจจัยที่ประกอบ**

กัตตฺตฺวาจก — กล่าวผู้ทำ

ลงปัจจัย ๑๐ ตัว: อ เอ ย ณ ณา นา ณาหา โอ เณ ฌย

สุโท โอทนํ ปจติ

พ่อครัว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก

กัมมฺวาจก — กล่าวกรรม

ลง ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย

สุเทน โอทโน ปจียเต

ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่

ภาววาจก — กล่าวสักว่าความมีความเป็น

ลง ย ปัจจัย

เตน ญยเต

อันเขา เป็นอยู่

เหตุกัตตฺตฺวาจก — กล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ

ลงปัจจัย ๔ ตัว: เณ ฌย ณาเป ณาปย ตัวใดตัวหนึ่ง

สามิโก สุทํ โอทนํ ปาเจติ

นาย ยัง (หรือใช้) พ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก

เหตุกัมมฺวาจก — กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำ

ลงปัจจัยในกัตตฺตฺวาจก + เหตุปัจจัย ณาเป + ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย

สามิเกน สุเทน โอทโน ปาจาปียเต

ข้าวสุก อันนาย ใช้พ่อครัว ให้หุงอยู่

๓. ปัจจัยพิเศษ

ข ฉ ส ประกอบกับธาตุ เป็นไปในความปรารถนา

ข	พุทฺทฺขติ	ปรารถนาจะกิน
ฉ	ชิฆจฺฉติ	ปรารถนาจะกิน
ส	ชิคฺคิสีติ	ปรารถนาจะนำไป

อาย อีย ประกอบกับนามศัพท์ให้เป็นกิริยา เป็นไปในความประพฤติ

อาย	จิรายติ	ประพฤติชั่วอยู่
อีย	ปุตฺตฺยติ	ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร

๔. วิธีตอบข้อสอบให้ครบ

ถามวาจก

นิยาม → อุทาหรณ์บาลี → คำแปล → ปัจจัย ตามที่ โจทย์ถาม

ถามวิภัติ

ระบุหมวดและบท → แยก ป. ม. อุ. → เอกวจนะ / พหุ วจนะ

อย่าลืบน

เหตุกัตตฺตฺวาจกเน้น “ผู้ใช้”

เหตุกัมมฺวาจกเน้น “สิ่งที่เขาใช้ให้ทำ”

เสริมข้อ ๔ • วิภัติอาขยาตครบ ๘ หมวด

๑. ท่องลำดับ ๘ หมวดด้วยคำเดียว — ตำราให้ไว้เอง

หมวดหนึ่ง ๆ มี ๑๒ วิภัติ

วิธ . ปัญ . สัต . ป . หิ . อัช . ภา . กา

วตตมานา . ปญจมี . สตตมี . ปโรกขา . หียตตนิ . อชชตตนิ . ภาวิสสนติ . กาลาติปตติ

วิภัติมีไว้ทำไม — ตำราว่า “ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ” • ข้อสอบเคยถามตรงคำนี้

๒. ตารางวิภัติเต็ม — ประสพท และ อัตตโนบท ครบทั้ง ๙๖ ตัว

แถวพื้นเหลือง = เคยสั่งให้เขียนในข้อสอบ

หมวด . คำแปล	บุรุษ	ประสพท		อัตตโนบท		บอกกาล
		เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
๑. วตตมานา อยู่ . ย่อม . จะ	ป.	ติ	อนฺติ	เต	อนฺเต	ปัจจุบันกาล
	ม.	ลิตฺติ	ถ	เส	วฺเห	
	อุ.	มิ	ม	เอ	มฺเห	
๒. ปญจมี จง . เกิด . ขอ...จง	ป.	ตุ	อนฺตุ	ตํ	อนฺตํ	คำสั่ง ขอร้อง
	ม.	หิ	ถ	สฺสุ	วฺโห	
	อุ.	มิ	ม	เอ	อามฺหเส	
๓. สตตมี ควร . พึง	ป.	เอยฺย	เอยฺยํ	เอถ	เอริ	ความควร ความพึง
	ม.	เอยฺยาลิ	เอยฺยาล	เอโถ	เอยฺยวฺโห	
	อุ.	เอยฺยามิ	เอยฺยาม	เอยฺยํ	เอยฺยามฺเห	
๔. ปโรกขา แล้ว	ป.	อ	อุ	ตถ	เร	อดีตกาล ล่วงแล้วไม่มีกำหนด
	ม.	เอ	ตถ	ตโถ	วฺโห	
	อุ.	อํ	มฺห	อี	มฺเห	
๕. หียตตนิ แล้ว . มี อ หน้า = ได้...แล้ว	ป.	อา	อุ	ตถ	ตถํ	อดีตกาล ล่วงแล้ววานนี้
	ม.	โ	ตถ	เส	วฺหํ	
	อุ.	อํ	มฺห	อี	มฺหเส	
๖. อชชตตนิ แล้ว . มี อ หน้า = ได้...แล้ว	ป.	อี	อุ	อา	อุ	อดีตกาล ตั้งแต่วานนี้
	ม.	โ	ตถ	เส	วฺหํ	
	อุ.	อี	มฺหา	อํ	มฺเห	
๗. ภาวิสสนติ จัก	ป.	สฺสติ	สฺสนฺติ	สฺสเต	สฺสนฺเต	อนาคตกาล
	ม.	สฺสลิตฺติ	สฺสถ	สฺสเส	สฺสวฺเห	
	อุ.	สฺสามิ	สฺสาม	สฺสํ	สฺสามฺเห	
๘. กาลาติปตติ จัก...แล้ว . มี อ หน้า = จักได้...แล้ว	ป.	สฺสา	สฺสํสฺสุ	สฺสถ	สฺสํสฺสุ	อนาคตกาลแห่งอดีต
	ม.	สฺสเส	สฺสถ	สฺสเส	สฺสวฺเห	
	อุ.	สฺสํ	สฺสามฺหา	สฺสํ	สฺสามฺหเส	

โจทย์เขียนว่า “เฉพาะฝ่ายประสพท” ให้เขียนแค่ สองคอลัมน์ฟ้า เรียง ป. ม. อุ. จากบนลงล่าง • เคยสั่งเขียน ปญจมี ๔ ครั้ง • อชชตตนิ ๔ • กาลาติปตติ ๒ • ภาวิสสนติ ๑ • สตตมี ๑

เสริมข้อ ๔ • เห็นท้ายกิริยา รุฬมวตวิภัตติ

๓. ภู ธาตุ แจกครบ ๘ หมวด ฝ่ายปรสสบท — เห็นวิภัตติติดธาตุจริง ตำราใช้ ภู ธาตุเป็นแบบ · ปจ ธาตุเป็นแบบเทียบ

หมวด	ป. เอก. / พหุ.	ม. เอก. / พหุ.	อุ. เอก. / พหุ.	แปล
วตตมานา	ภวติ / ภวนติ	ภวสิ / ภวถ	ภวามิ / ภวาม	มีอยู่ · ย่อมมี
ปณจมี	ภวตุ / ภวนตุ	ภว, ภวahi / ภวถ	ภวามิ / ภวาม	จงมี
สตุตมี	ภเว, ภเวย / ภเวยฺย	ภเวยฺยาสิ / ภเวยฺยถ	ภเวยฺยามิ / ภเวยฺยาม	พึงมี
หิยตุตตี	อภวา, อภว / อภวู	อภโว / อภวตุถ	อภวํ / อภวมฺห	ได้มีแล้ว
อชฺชตุตตี	อภวิ / อภวํ, อภวิสฺ	อภโว / อภวิทถ	อภวํ / อภวิมฺหา	ได้มีแล้ว
ภวิสฺสนติ	ภวิสฺสติ / ภวิสฺสนติ	ภวิสฺสสิ / ภวิสฺสถ	ภวิสฺสามิ / ภวิสฺสาม	จักมี
กาลาติปตฺติ	อภวิสฺส / อภวิสฺสํ	อภวิสฺเส / อภวิสฺสถ	อภวิสฺสํ / อภวิสฺสามฺหา	จักได้มีแล้ว

ปโรกษา ไม่ค่อยใช้จริง ตำราจึงไม่ยกแบบแจก ภู ธาตุไว้ · แต่ต้องรู้ว่ามียู่ใน ๘ หมวด และแปลว่า **แล้ว**

๔. อ่านย้อนรูป — เห็นท้ายกิริยาแบบนี้ ตอบหมวดได้ทันที ตัวชี้อยู่ที่ท้ายคำ และ อ ข้างหน้า

เห็นท้ายกิริยา	หมวดวิภัตติ	แปลว่า	ตัวอย่าง
-ติ · -นติ	วตตมานา	อยู่ ย่อม จะ	ภวติ · ปจติ · คจฺจติ
-ตุ · -นตุ · -หิ	ปณจมี	จง เกิด ขอ...จง	ภวตุ · ปจahi
-เอยฺย...	สตุตมี	ควร พึง	ภเวยฺย · ปเจยฺย
-สฺสติ · -สฺสนติ	ภวิสฺสนติ	จัก	ภวิสฺสติ · ปจิสฺสติ
อ นำหน้า + -สฺส...	กาลาติปตฺติ	จักได้...แล้ว	อภวิสฺส · อปจิสฺส
อ นำหน้า + -อี · -อุ · -อิสฺ	อชฺชตุตตี	ได้...แล้ว	อภวิ · อปจิสฺ
อ นำหน้า + -อา · -อุ	หิยตุตตี	ได้...แล้ว	อภวา · อภวู
-อ · -อุ · -ตุถ	ปโรกษา	แล้ว	ไม่ค่อยพบในธรรมบท

สามหมวดอดีตแปลเหมือนกัน แต่คนละกำหนดเวลา
ปโรกษา ล่วงแล้วไม่มีกำหนด · หิยตุตตี ล่วงแล้ววานนี้ · อชฺชตุตตี ล่วงแล้ววันนี้ (ตำราว่า “ตั้งแต่วันนี้”) · ทั้งสามแปลว่า **แล้ว** และถ้ามี อ อาคม อยู่หน้าแปลว่า **ได้...แล้ว**

๕. กอง “วาก” ออกมากที่สุดของข้อนี้ — ๒๓ ครั้ง นิยามต้องตอบให้ตรงคำ แล้วยกอุทาหรณ์

ครั้ง	โจทย์	คำตอบที่ต้องจำ
๕	เหตุกัตตวาก	กล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ · ลง เณ ฌย ฌาเป ฌาปย ตัวใดตัวหนึ่ง — สามโก สุทฺ โอทนํ ปาเจติ
๗	เหตุกัมมวาก	กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำ · ลงปัจจยกัตตวาก + ฌาเป + ย กับ อิ อาคม — สามเณ สุเทน โอทโน ปาจาปิยเต
๑	กัตตวาก	กล่าวผู้ทำ · ลงปัจจย ๑๐ ตัว อ เย ญ ฌา นา ฌหา โอ เณ ฌย — สุโท โอทนํ ปจติ
๑	กัมมวาก	กล่าวกรรม · ลง ย ปัจจย กับ อิ อาคม หน้า ย — สุเทน โอทโน ปจียเต
—	ภาววาก	กล่าวสัถว่าความเป็นมา ไม่กล่าวกัตตาและกรรม · ลง ย ปัจจย — เตน ญฺยเต
๙	วาก (ทั่วไป)	กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ คือกล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา · แบ่ง ๕ · กำหนดให้แม่นยำต้องอาศัย “ปัจจยที่ประกอบ”

ข้อ ๕.๑ นามกิตก์ • รูป สารณะ ปัจจัย

๑. นามกิตก์ คืออะไร

กิตก์ที่เป็นนามกิตก์ดี เป็นคุณนามกิตก์ดี เรียกว่านามกิตก์
นามกิตก์จัดเป็น สารณะ มีปัจจัยเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่า
เป็นสารณะใด

สารณะ = ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์

๒. รูป ๓ — ดูที่วาทของรูปวิเคราะห์

กัตตุรูป ← รูปวิเคราะห์เป็นกัตตุวาท หรือ เหตุ
กัตตุวาท

กัมมรูป ← เป็นกัมมวาท หรือ เหตุกัมมวาท

ถาหารรูป ← เป็นถาหารวาท

ในคลังข้อสอบ: กัตตุรูป ๔๑ • กัมมรูป ๑๖ • ถาหารรูป ๑

๓. สารณะ ๗ — นิยาม + คำแปลที่ท่านบัญญัติ

ออกสอบ ๘ ครั้ง “ศัพท์เช่นไรชื่อว่า...”

สารณะ	ศัพท์เช่นไร	ท่านบัญญัติให้แปลว่า
กัตตุสารณะ	ชื่อของผู้ทำ — กุมภการุ ผู้ทำซึ่งหม้อ	ผู้... • ถาลงในอรรถตัสสึละ → ผู้...โดยปกติ
กัมมสารณะ	ผู้ทำ ๆ ซึ่งสิ่งใด ชื่อของสิ่งนั้น — ปิโย กิจจ	กัตตุรูป: เป็นที่... • กัมมรูป: เป็นที่อันเขา...
ถาหารสารณะ	ศัพท์บอกกิริยา คือความทำของผู้ทำ — คมน	ความ... ก็ได้ การ... ก็ได้ (ถาหารรูปอย่างเดียว)
กรณสารณะ	ผู้ทำ ๆ ด้วยสิ่งใด — พนรณ ปหรณ	เป็นเครื่อง... / เป็นเหตุ... • กัมมรูป: เป็นเครื่องอัน เขา...
สัมปทานสารณะ	ผู้ทำ ๆ ให้แก่ผู้ใด — สัมปทาน	เป็นที่... • กัมมรูป: เป็นที่อันเขา...
อปาทานสารณะ	ผู้ทำไปปราศจากสิ่งใด — ปกโว ภิม	เป็นแดน... (กัตตุรูปอย่างเดียว)
อริกรณสารณะ	ผู้ทำ ๆ ในที่ใด — จาน อาสน สยน	เป็นที่... • กัมมรูป: เป็นที่อันเขา...

๔. ปัจจัยนามกิตก์ ๑๔ ตัว — ๓ พวก

ข้อสอบถามว่า “แบ่งก็พวก มีอะไรบ้าง”

พวก	ปัจจัย	ใช้ประกอบกับศัพท์ที่เป็น
กิตปัจจัย (๕)	กวิ • ณี • ญว • ตุ • ฐ	กัตตุรูป อย่างเดียว
กิจปัจจัย (๒)	ข • ญย	กัมมรูป และ ถาหารรูป
กิตกิจปัจจัย (๗)	อ • อิ • ณ • ตเว • ติ • ตุ • ยุ	ได้ทั้ง ๓ รูป

จำคู่กันไว้ เห็น ข หรือ ญย ในเฉลย → เกือบทั้งหมดเป็น กัมมรูป กัมมสารณะ • เห็น ณี ฐ ญว → กัตตุรูป กัตตุสารณะ

๕. วิธีตอบให้ได้เต็ม

รูปแบบที่ออกบ่อยที่สุด ๓๘ ครั้ง

โจทย์: “จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สารณะ และปัจจัยมาด้วย”

ตอบ ๔ ส่วนเสมอ ๑ คำแปลรูปวิเคราะห์เต็มประโยค (ผู้ใด)...เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า... ๒ รูป ๓ สารณะ ๔ ปัจจัย

ห้ามลืม ถ้าเป็นกัตตุสารณะที่ลงในอรรถตัสสึละ ต้องแปลว่า “ผู้...โดยปกติ” และต้องบอกด้วยว่า ลงในอรรถแห่งตัสสึละ

๖. เจอปัจจัยตัวนี้ในเฉลย ให้เดาต่อได้เลย

สารณะที่ออกบ่อย: กัตตุ ๒๓ • กัมม ๒๐ • กรณ ๑๕ • อริกรณ ๑๑ — สี่ตัวนี้ครอบ ๘๘%

ข • ญย → กัมมรูป กัมมสารณะ ทุกครั้ง • ณี • ฐ → กัตตุสารณะ ตัสสึละ • ตุ → กัตตุสารณะ (กตฺตา วตฺตา ญตฺตา ธตฺตา)

ติ → กรณสารณะ (สติ มติ) • ณ → อริกรณ (อวาโส) / กรณ (โหโส) • ยุ → กรณ (กรณ) / กัตตุ+ตัสสึละ (โกธโน)

ข้อ ๕.๑ นามกิตก์ • รูปวิเคราะห์ที่ออกซ้ำ

๖. ๑๓ รูปวิเคราะห์ที่ออกซ้ำ ๒ ครั้งขึ้นไป

ท้องชุดนี้ก่อน ครอบคลุม ๓๗ จาก ๖๘ รายการ

ครั้ง	รูปวิเคราะห์	คำแปล	รูป · สาธนะ · ปัจจัย
๔	สุเขน ภริยตีติ สุภโร	(ผู้ใด) อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย	กัมมรูป กัมมสาธนะ ข
๔	อวสนติ เขตถาติ อวาโส	(ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่าเป็นที่อาศัยอยู่	กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ
๔	กโรติ เตนาคี กรณั	(เขา) ย่อมทำ ด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่าเป็น เครื่องทำ	กัตตุรูป กรณสาธนะ ยุ
๔	ปาริ คจณติ สีเลนาติ ปารคฺ	(ผู้ใด) ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ ฐ
๓	หิตํ กโรตีติ หิตกฺกโร	(ผู้ใด) ย่อมทำ ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูล	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ อ
๓	สรวติ เขตถายาติ สติ	(ชน) ย่อมระลึก (ด้วยธรรมชาติ) นั้น เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่าเป็นเหตุระลึก	กัตตุรูป กรณสาธนะ ตี
๒	ทุกฺเขน รกฺขียตีติ ทุรฺกขั	(จิตใด) อันเขารักษาได้โดยยาก เหตุนั้น (จิตนั้น) ชื่อ ว่าอันเขารักษาได้โดยยาก	กัมมรูป กัมมสาธนะ ข
๒	ครหิตพฺพนติ คารยหิ	(กรรมใด) อันเขาพึงติเตียน เหตุนั้น (กรรมนั้น) ชื่อ ว่าอันเขาพึงติเตียน	กัมมรูป กัมมสาธนะ ญย
๒	กุชฺฌมติ สีเลนาติ โกรโน	(ผู้ใด) ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ โกรธโดยปกติ	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ ยุ
๓	ทุสฺสติ เตนาคี โทโส	(ชน) ย่อมประทุษร้าย ด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น (กิเลส นั้น) ชื่อว่าเป็นเหตุประทุษร้าย	กัตตุรูป กรณสาธนะ ณ
๒	วทตีติ วตฺตา	(ผู้ใด) ย่อมกล่าว เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้กล่าว	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ
๒	สยณฺติ เขตถาติ สยณั	(เขา ท.) ย่อมนอน ในที่นั้น เหตุนั้น (ที่นั้น) ชื่อว่า เป็นที่นอน	กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ยุ
๒	ธมฺมํ จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี	(ผู้ใด) ย่อมประพฤติ ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้ นั้น) ชื่อว่าผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ ณี

๗. ที่ออกครั้งเดียว — กวาดให้ครบ

คจณฺติ เขตถาติ คติ	กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
มณฺณติ เขตถายาติ มติ	กัตตุรูป กรณสาธนะ
สรวณั สติ	ภาวรูป ภาวสาธนะ
สยณฺติ เขตถาติ สยณั	กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
วินนฺติ เตนาคี วินโย	กัตตุรูป กรณสาธนะ
สิกกฺขียตีติ สิग्ฺกขา	กัมมรูป กัมมสาธนะ
ทาทพฺพนติ เทยฺยั	กัมมรูป กัมมสาธนะ
ทมิทพฺโพติ ทมฺโม	กัมมรูป กัมมสาธนะ
เนตพฺพนติ เนยฺยั	กัมมรูป กัมมสาธนะ
ปจฺมํ ภาวติ เขตสฺมาติ ปกฺโว	กัตตุรูป อปาทานสาธนะ
นิสฺสาย นํ วสตีติ นิสฺสโย	กัตตุรูป กรณสาธนะ
ปาปํ กโรติ สีเลนาติ ปापการี	กัตตุ- ตัสสีละ ณี
วทตีติ วตฺตา · ขานาตีติ ฅาตา	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ
ธาวเรตีติ ธาตา	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ

๘. อีกแบบที่เคยออก

“ศัพท์นี้ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร
จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู”

กตฺตา	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ
กมฺมกาโร	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ณ
สาวโก	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ญุ
นายโก	กัตตุสาธนะ
โกชนั	กัมมสาธนะ

สังเกต ข้อสอบชอบถามศัพท์ที่ลง ตุ ปัจจัย (กตฺตา วตฺตา ฅาตา ธาตา)
— ทุกตัวเป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ทั้งหมด

เสริม ๕.๑ • สูตรแปรรูปวิเคราะห์

๑. สามสูตรนี้ครอบคลุมทุกข้อที่เคยออก

เติมช่องสี่แดงตามศัพท์ • สีชมพูคงที่เสมอ

กัตตุรูป กัตตุสาธนะ — ลง ณี · ฐ · ญ · ตุ · ณ · อ

ผู้ใด ย่อม[กริยา] [ส่วนขยาย] เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้[กริยา][ส่วนขยาย]

กัมมรูป กัมมสาธนะ — ลง ข · ญ

ผู้ใด อันเขา[กริยา] [ส่วนขยาย] เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า อันเขา[กริยา][ส่วนขยาย]

กรณ · สัมปทาน · อปาทาน · อธิกรณสาธนะ — มีศัพท์นามในรูปวิเคราะห์

[A] ย่อม[กริยา] [คำเชื่อม][B] นั้น เหตุนั้น [B] นั้น ชื่อว่า [คำนิยาม][กริยา] แห่ง [A]

๒. ญะ — ดูศัพท์นามในรูปวิเคราะห์ แล้วรู้สาธนะทันที

ไม่ต้องท่อง รู้จากรูปได้เลย

วิภัตติ	ศัพท์นามที่เห็น	คำเชื่อม	คำนิยาม	สาธนะ
๒	ตํ · นํ	ซึ่ง...นั้น	เป็นที่	กัมมสาธนะ
๓	เตน · เตตาย	ด้วย...นั้น / นั้น	เป็นเครื่อง · เป็นเหตุ	กรณสาธนะ
๔	ตสฺส	แก่...นั้น	เป็นที่	สัมปทานสาธนะ
๕	เอตสฺมา	แต่...นั้น	เป็นแดน	อปาทานสาธนะ
๗	เอตฺถ	ใน...นี้	เป็นที่	อธิกรณสาธนะ

เห็น สีเลน → แปลว่า โดยปกติ และต้องบอก ลงในอรรถแห่งตัสสีละ เสมอ • ไม่มีศัพท์นามเลย → กัตตุ- หรือ กัมมสาธนะ

๓. ลองใช้สูตรกับข้อที่เคยออก

สีเดียวกับสูตรข้างบน

อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส — เห็น เอตฺถ → อธิกรณสาธนะ · คำเชื่อม ใน...นี้ · คำนิยาม เป็นที่
(ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุ ท.)

ปาปํ กโรติ สีเลนาติ ปาปการี — เห็น สีเลน → กัตตุสาธนะ ตัสสีละ · ลง ณี
ผู้ใด ย่อมทำ ซึ่งบาป โดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทำซึ่งบาปโดยปกติ

๔. ธาตุที่เคยออก — จำคู่ ธาตุ

↔

ความหมาย

กร	ทำ	จร	ประพฤติ	สุ	ฟัง
วท	กล่าว	ณา	รู้	ธา	ทรงไว้
กฺ	โกรธ	คม	ไป · ถึง	สร	ระลึก
มน	รู้	สี	นอน	วส	อยู่
ทฺ	ประทุษร้าย	ภร	เลี้ยง	รกข	รักษา
นี	นำไป	ทม	ทรมาน	ครห	ติเตียน
ทา	ให้	สิกข	ศึกษา	ภู	มี · เป็น

๕. ส่วนขยายที่เจอบ่อย

สีเลน	โดยปกติ
สุเขน	โดยง่าย
ทุกฺเขน	โดยยาก
ปาปํ	ซึ่งบาป
ปารํ	ซึ่งฝั่ง
หิตํ	ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล
กมมํ	ซึ่งการงาน

๖. หมายเหตุท้ายคำตอบ — เฉลยขอบเขียนต่อท้ายปัจจัย

ข้อหน้า พยัญชนะข้อหน้าธาตุ หิตกฺโร · นิสฺสโย · วินโย · ปกโว · สิग्ขา

ยิดเสียง ที่สระต้นธาตุ กมฺมกาโร · โทโส · อาวาโส · ข้อหลัง เนยฺย · ทมฺโม · คารยฺห์ · เทยฺย

แปลงตัวปัจจัย ณี → ี · ฐ → -อุ · -อุ · ญ → -ก · ตุ → -ตา · ยุ → -น · -ณ · ติ → -ติ

เสริม ๕.๑ • รูปวิเคราะห์ทุกข้อ เรียงตามสูตร

กลุ่ม ๑ • กัตตุสาธนะ ลงในอรรถ		ตัสสีละ	สังเกตุ สีเลน → ผู้...โดยปกติ		
รูปวิเคราะห์ • คำแปลเต็ม		รูป-สาธนะ	ปัจจัย	หมายเหตุ	ธาตุ
ปาป กโรติ สีเลนาติ ปาปการี ผู้ใด ย่อมทำ ซึ่งบาป โดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทำซึ่งบาปโดยปกติ		กัตตุ.กัตตุ.	ณิ	-	กรฺ ทำ
ธมม จรติ สีเลนาติ ธมมจารี ผู้ใด ย่อมประพฤติ ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ		กัตตุ.กัตตุ.	ณิ	-	จรฺ ประพฤติ
ปาริ คจฺจนติ สีเลนาติ ปารคฺ ผู้ใด ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ		กัตตุ.กัตตุ.	ฐ	-อุ, -อุ	คมฺ ไป, ถึง
กุชฺฌมติ สีเลนาติ โกรโณ ผู้ใด ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้โกรธโดยปกติ		กัตตุ.กัตตุ.	ยุ	-น, -ณ	กฺโร โกรธ

กลุ่ม ๒ • กัตตุสาธนะ ธรรมดา					ผู้...
รูปวิเคราะห์ • คำแปลเต็ม		รูป-สาธนะ	ปัจจัย	หมายเหตุ	ธาตุ
สุณฺหาตีติ สาวิโก ผู้ใด ย่อมฟัง เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ฟัง		กัตตุ.กัตตุ.	ณฺว	-ก	สุ ฟัง
กโรตีติ กตฺตา ผู้ใด ย่อมทำ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทำ		กัตตุ.กัตตุ.	ตุ	-ตา	กรฺ ทำ
วทตีติ วตฺตา ผู้ใด ย่อมกล่าว เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้กล่าว		กัตตุ.กัตตุ.	ตุ	-ตา	วทฺ กล่าว
ชานาตีติ ณาตา ผู้ใด ย่อมรู้ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้รู้		กัตตุ.กัตตุ.	ตุ	-ตา	ณา รู้
ธาเรตีติ ธาตา ผู้ใด ย่อมทรงไว้ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทรงไว้		กัตตุ.กัตตุ.	ตุ	-ตา	ธา ทรงไว้
หิตฺ กโรตีติ หิตกฺกโร ผู้ใด ย่อมทำ ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทำซึ่งประโยชน์เกื้อกูล		กัตตุ.กัตตุ.	อ	ซ้อนหน้า	กรฺ ทำ
กมฺม กโรตีติ กมฺมกาโร ผู้ใด ย่อมทำ ซึ่งการงาน เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทำซึ่งการงาน		กัตตุ.กัตตุ.	ณ	ยียดเสียง	กรฺ ทำ

กลุ่ม ๓ • กัมมสาธนะ		(ต่อหน้าถัดไป)			อันเขา...
รูปวิเคราะห์ • คำแปลเต็ม		รูป-สาธนะ	ปัจจัย	หมายเหตุ	ธาตุ
สุเขน ภริยตีติ สุขโร ผู้ใด อันเขาเลี้ยงได้ โดยง่าย เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย		กัมม.กัมม.	ข	ทฺ-, สฺ-	ภรฺ เลี้ยง
ทุกฺเขน รกฺขียตีติ ทฺรฺกฺข จิตใด อันเขารักษาได้ โดยยาก เหตุนั้น จิตนั้น ชื่อว่า อันเขารักษาได้โดยยาก		กัมม.กัมม.	ข	ทฺ-, สฺ-	รกฺข รักษา
เนตพฺพนติ เนยฺย สิ่งใด อันเขาพื้่นำไป เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาพื้่นำไป		กัมม.กัมม.	ณฺย	ซ้อนหลัง	นี นำไป

เสริม ๕.๑ • กัมมสารณะ และสารณะที่มีสัมพนาม

กลุ่ม ๓ • กัมมสารณะ

(ต่อ)

อันเขา...

ครหิตพฺพนฺติ คารยฺหิ กรรมใด อันเขาพึงติเตียน เหตุนั้น กรรมนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงติเตียน	กัมม.กัมม.	ณฺย	ซ้อนหลัง	ครหฺ ติเตียน
ทมิตพฺโพติ ทมฺโม ผู้ใด อันเขาพึงทรมาน เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า อันเขาพึงทรมาน	กัมม.กัมม.	ณฺย	ซ้อนหลัง	ทมฺ ทรมาน
ทาทพฺพนฺติ เทยฺยิ สิ่งใด อันเขาพึงให้ เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า อันเขาพึงให้	กัมม.กัมม.	ณฺย	ซ้อนหลัง	ทา ให้
สิกฺขียตฺติติ สิกฺขา ธรรมชาติใด อันเขาศึกษา เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า อันเขาศึกษา	กัมม.กัมม.	อ	ซ้อนหน้า	สิกฺข ศึกษ

กลุ่ม ๔ • กรณ • อปาทาน • อธิกรณสารณะ

สัมพนามสีนํเงินคือกุญแจบอกสารณะ

รูปวิเคราะห์ • คำแปลเต็ม	รูป-สารณะ	ปัจจัย	หมายเหตุ	ธาตุ
นิสฺสาย นํ วสฺตฺติ นิสฺสโย ศิษย์ อาศัยซึ่งอาจารย์นั้นอยู่ เหตุนั้น อาจารย์นั้น ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ของศิษย์	กัตตุ. กัมม.	อ	ซ้อนหน้า	นิ-สี อาศัย
วิเนติ เตนาคิ วินโย บัณฑิต ย่อมแนะนำด้วยอุบายนั้น เหตุนั้น อุบายนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องแนะนำของบัณฑิต	กัตตุ. กรณ.	อ	ซ้อนหน้า	วิ-นี แนะนำ
ทุสฺสติ เตนาคิ โทโส ชน ย่อมประทุษร้ายด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น กิเลสนั้น ชื่อว่า เป็นเหตุประทุษร้ายแห่งชน	กัตตุ. กรณ.	ณ	ยึดเสียง	ทุสฺ ประทุษร้าย
มณฺยติ เอตายาคิ มติ ชน ย่อมรู้ด้วยปัญญานั้น เหตุนั้น ปัญญานั้น ชื่อว่า เป็นเหตุรู้แห่งชน	กัตตุ. กรณ.	ติ	-ติ	มณฺ รู้
สฺรติ เอตายาคิ สติ ชน ย่อมระลึกด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า เป็นเหตุระลึกแห่งชน	กัตตุ. กรณ.	ติ	-ติ	สฺร ระลึก
กโรติ เตนาคิ กรณํ ชน ย่อมทำด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น สิ่งนั้น ชื่อว่า เป็นเครื่องทำแห่งชน	กัตตุ. กรณ.	ยุ	-น, -ณ	กรฺ ทำ
ปจฺมํ ภาวติ เอตสฺมาติ ปภโว แม่น้ำ ย่อมเกิดก่อนแต่ประเทศนั้น เหตุนั้น ประเทศนั้น ชื่อว่า เป็นแดนเกิดก่อนแห่งแม่น้ำ	กัตตุ. อปาทาน.	อ	ซ้อนหน้า	ภู มิ, เป็น
อาวสฺนติ เอตถาคิ อาวาโส ภิกษุ ท. ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนี้ เหตุนี้ ประเทศนี้ ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่แห่งภิกษุ ท.	กัตตุ. อธิกรณ.	ณ	ยึดเสียง	อา-วส อาศัย
คจฺจนฺติ เอตถาคิ คติ ชน ท. ย่อมไปในภูมินี้ เหตุนี้ ภูมินี้ ชื่อว่า เป็นที่ไปแห่งชน ท.	กัตตุ. อธิกรณ.	ติ	-ติ	คม ไป, ถึง
สยฺนติ เอตถาคิ สยณํ ชน ท. ย่อมนอนในที่นี้ เหตุนี้ ที่นี้ ชื่อว่า เป็นที่นอนแห่งชน ท.	กัตตุ. อธิกรณ.	ยุ	-น, -ณ	สี นอน

อ่านการ์ดนี้อย่างไร

ชมพู = ส่วนที่คงที่ทุกข้อ • แดง = ช่องที่เปลี่ยนตามศัพท์ • ส้ม = ส่วนขยาย • น้ำเงิน = สัมพนาม/คำเชื่อม • เขียว = คำตอบที่ได้
ลอกเฉพาะสีชมพูกับเขียवलงกระดาก่อน แล้วค่อยเติมแดงกับส้มจากศัพท์ในโจทย์ — จะไม่มีทางตอบตกหล่น

เสริม ๕.๑ • ปัจจัยที่รอยอะไรไว้ที่ธาตุ

๑. กิตปัจจัย ๕ ตัว

อ่านย้อนทาง — เห็นคำแล้วบอกว่าลงปัจจัยอะไรมา • ลงกัตตุรูปอย่างเดียว

ปัจจัย	รอยที่ทิ้งไว้	ศัพท์สำเร็จที่ตำรายกไว้	ออกสอบ
กวิ	ลบทิ้งทั้งตัวปัจจัย และลบที่สุดธาตุด้วย — ไม่เหลือรอยเลย	สยมภู • อรุโค • สงฺโข	—
ณิ	ท้ายคำเป็น ิ	ธมฺมวาทิ • ปาปการิ • ธมฺมจาริ	๓
ณฺว	แปลงเป็น อก ท้ายคำเห็นเป็น -โก	ทายโก • นายโก • อนุสาสโก • สาวโก	๓
ตุ	ท้ายคำเป็น ตา (ซ้อน ต)	กตฺตา • วตฺตา • ฌาตฺตา • ธาตฺตา	๔
รุ	ลบ ร เหลือ ู รสสะได้เป็น ุ	ปารคฺฐ • วิณฺญ • ภิกขุ	๔

๒. กิจปัจจัย ๒ ตัว

ลงกับ กัมมรูป • ภารรูป — แปลว่า “อันเขา...” เสมอ

ปัจจัย	รอยที่ทิ้งไว้	ศัพท์สำเร็จที่ตำรายกไว้	ออกสอบ
ข	ต้องมี ทุ- หรือ ฺสุ- นำหน้า แปล โดยยาก / โดยง่าย • ลบ ข แล้ว ซ้อนอักษร	ทุกฺกริ • สฺสุโร • ทุรฺกขิ	๖
ณฺย	ลบ ณ แล้ว ย รวมกับที่สุดธาตุ เกิด อักษรซ้อนคู่แปลก ๆ	การิยํ • เนยฺยํ • วชฺชํ • ทมฺโม • โยคคํ • คารยฺหํ • เทยฺยํ	๕

ที่สุดธาตุ + ย ควบเป็นอะไรได้บ้าง — ทุ+ย = ชุช • ม+ย = มม • ช+ย = คค • ห+ย สลับเป็น ยห • ธาตุท้าย อา เอา ณฺย เป็น เอยฺย

๓. กิตกิจปัจจัย ๗ ตัว

ได้ทั้ง ๓ รูป ทั้ง ๗ สาธนะ — รูปกับสาธนะต้องคู่สัพพนามในรูปวิเคราะห์เอา

ปัจจัย	รอยที่ทิ้งไว้	ศัพท์สำเร็จที่ตำรายกไว้	ออกสอบ
อ	ไม่เห็นตัวปัจจัย แต่ ซ้อนอักษร ตรงรอยต่อบทหน้ากับธาตุ	ปฏิสมฺภิตา • หิตกฺกโร • นิสฺสโย • ลิกฺขา • วินโย • ปภโว	๘
อิ	ท้ายคำเป็น ิ เหย ๆ ไม่มี ต	อุทฺธิ • สนฺธิ • นิธิ	—
ณ	ที่ฆะ/พฤทธิสระต้นธาตุ ตัว ณ ลบทิ้ง เหลือแต่สระที่ยาวขึ้น	กมฺมกาโร • โรโค • วาโห • ปาโก • โทโส • อาวาโส	๗
ตเว	ท้ายคำเป็น ตเว ทั้งคำ	กาตเว • คนฺตเว — แปล เพื่อจะ...	—
ติ	ท้ายคำเป็น ติ	มฺติ • สฺติ • สมฺปตฺติ • คฺติ	๘
ตุ	ท้ายคำเป็น ฺตุ ทั้งคำ	กาตุํ • คนฺตุํ — แปล เพื่อจะ...	—
ยุ	แปลงเป็น อน (เป็น อน ก็ได้) ท้ายคำเห็นเป็น -นํ -โน -นา -ณิ	เจตนา • โกรโน • โภชนํ • คมนํ • กรณํ • สํวณฺณนา • สยณํ	๙

เสริม ๕.๑ • เห็นท้ายคำ เดาปัจจัย

๔. ไล่จากท้ายคำก่อนเสมอ — ท้ายคำชี้ปัจจัยได้ ๙ ใน ๑๔ ตัว เรียงจากชี้ชัดที่สุดลงมา

ท้ายคำ	ปัจจัย	รูป · สาธนะ ที่ตามมา	ตัวอย่าง
ิ	ณิ	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ	ธมฺมจารี
-ตา	ตุ	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ	กตฺตา
ู / ุ	รู	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตัสสีละ	ปารฺคุ
-ตุ / -ตเว	ตุ · ตเว	แปล เพื่อจะ... ไม่ต้องหาสาธนะ	กาตุ · คนฺตเว
-ติ	ติ	ได้ทุกรูป — ดูสัพพนามต่อ	สฺติ · คฺติ
-โก	ณฺว	กัตตุรูป กัตตุสาธนะ	สวโก
-นํ -โน -นา -ณิ	ยุ	ได้ทุกรูป — ดูสัพพนามต่อ	กรณิ · โกรโน
ิ	อิ	ได้ทุกรูป — ดูสัพพนามต่อ	สนฺธิ · นิธิ

อีก ๕ ตัว — กฺวิ ข ฌย อ ฌ — ท้ายคำไม่บอก ต้องดูข้างหน้าแทน ดูข้อ ๕

๕. ท้ายคำไม่บอก ให้ดูข้างหน้า — ๕ ตัวที่เหลือ ทุกตัวลงท้าย ํ หรือ -โ เหมือนกันหมด

ปัจจัย	สัญญาณที่ต้องมองหา	ตัวอย่างที่เคยออกสอบ
ข	มี ทฺ- หรือ สฺ- นำหน้า	ทฺรภฺ · สฺภโร — กัมมรูป กัมมสาธนะ
ฌย	อักษรซ้อนคู่ที่ไม่ใช่รูปปกติของธาตุ ยุย · ชฺช · มฺม · คฺค · ยฺย	เทยฺย · วชฺช · คารยฺหิ — กัมมรูป กัมมสาธนะ
ฌ	สระต้นธาตุยาวขึ้น (อ → อา · อุ → โอ)	อาวาโส · โทโส · กมฺมกาโร
อ	สระต้นธาตุไม่ยาว แต่ซ้อนอักษร ตรงรอยต่อบพหน้ากับธาตุ	หิตกฺภโร · นิสฺสโย · วินโย · ปภโว
กฺวิ	มีบพหน้า แต่ไม่มีรอยปัจจัยเลย ธาตุถูกลบท้ายจนสิ้น	สยฺมญ · อฺรโค · สงฺโฆ

๖. สามกับดักที่ท้ายคำหลอก ท้ายเหมือนกันแต่คนละปัจจัย

ลงท้าย -โ ได้ถึง ๔ ปัจจัย
สวโก มี ก → ณฺว · อาวาโส สระยาว → ฌ · นิสฺสโย ซ้อนอักษร → อ · อฺรโค ไม่มีรอยอะไรเลย → กฺวิ

ลงท้าย ิ ได้ ๓ ปัจจัย
มี ทฺ-/สฺ- → ข (ทฺภฺ) · มี น/ณ ก่อน ิ → ยุ (โภชนํ กรณิ) · อักษรซ้อนคู่แปลก → ฌย (วชฺช)

ลงท้าย ี มี ต หรือไม่มี ต
มี ต → ติ ปัจจัย (สฺติ มฺติ คฺติ สมฺปตฺติ) · ไม่มี ต → อิ ปัจจัย (สนฺธิ นิธิ อฺุทธิ)

ท่องไว้ให้ขึ้นใจ — ข้อสอบเคยถามตรง ๆ ว่า “แบ่งเป็นกี่พวก แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง” ออกปี ๒๕๕๗

กิตปัจจัย ๕ ตัว กฺวิ ณิ ณฺว ตฺ รู — กัตตุรูปอย่างเดียว
กิจปัจจัย ๒ ตัว ข ฌย — กัมมรูป และภาวรูป
กิตกิจปัจจัย ๗ ตัว อ อิ ฌ ตเว ติ ตฺ ยุ — ได้ทั้ง ๓ รูป

เสริม ๕.๑ • รู้ปัจจัยแล้ว เดาสารณะต่อ

๗. ขั้นตอนตอบ ๓ จังหวะ ทำตามลำดับนี้ทุกข้อ ไม่ต้องคิดใหม่

- จังหวะ ๑** ดูท้ายคำก่อน (หน้า ๒ ข้อ ๔) — ถ้าท้ายคำไม่บอก ให้ดูข้างหน้า (ข้อ ๕) → **ได้ปัจจัย**
- จังหวะ ๒** ปัจจัยอยู่พวกไหน — กิตปัจจัย ตอบ กัตตุรูป ได้เลย • กิจปัจจัย ตอบ กัมมรูป ได้เลย • กิตกิจปัจจัย ยังตอบไม่ได้
- จังหวะ ๓** หาศัพท์พจนานามในรูปวิเคราะห์ (ดูการ์ด “สูตรแปลรูปวิเคราะห์” ข้อ ๒) → **ได้สารณะ**

๘. ข้อสอบจริงจับคู่ปัจจัยกับสารณะไหนบ้าง นับจากข้อสอบ ๖๕ รายการ พ.ศ. ๒๕๕๐–๒๕๖๙

ปัจจัย	สารณะที่เคยออกคู่กัน	ศัพท์ที่ออก
ณี ฌ ุ ฑ ุ ฐ	กัตตุสารณะ อย่างเดียว	ธมมจารี • สาวโก • ฌาตา • ปารคฺ
ข ฌ ุ	กัมมสารณะ อย่างเดียว	สุภโร • ทุรกขั • เทยยั • คารยหั
ยุ	กรณสารณะ มากที่สุด • กัตตุ- • อธิกรณ-	กรณั • โกรโน • สยณั • โภชนั
ติ	กรณสารณะ มากที่สุด • ภาว- • อธิกรณ-	สติ • มติ • คติ
ณ	กรณ- • อธิกรณ- • กัตตุ-	อาวาโส • โทโส • กมฺมกาโร
อ	กัตตุ- • กัมม- • กรณ- • อปาทาน-	หิตกฺกโร • วินโย • นิสฺสโย • ปภโว

สังเกต สารณะที่ข้อสอบชอบออกที่สุดคือ กรณสารณะ ๒๒ ครั้ง • กัตตุ- ๒๑ • กัมม- ๑๗ • อธิกรณ- ๑๐ — สามตัวแรกครอบคลุมเกือบทั้งหมด

๙. ลองไล่ดู — ปิดคำตอบแล้วตอบเองก่อน ทุกคำเคยออกสอบจริง

- โกรโน — ท้าย -โน มี น **ยุ ปัจจัย** • มี **สีเลน** กัตตุรูป กัตตุสารณะ ตัสสีละ
- คารยหั — ท้าย ั เห็น ยห ช้อน **ฌ ุ ปัจจัย** • แปล อันเขาพึง... กัมมรูป กัมมสารณะ
- ปารคฺ — ท้าย ุ ฐ **ปัจจัย** • มี **สีเลน** กัตตุรูป กัตตุสารณะ ตัสสีละ
- อาวาโส — ท้าย -โส สระต้นธาตุยาว (วส → วาส) **ณ ปัจจัย** • มี **เอตถ** กัตตุรูป อธิกรณสารณะ
- หิตกฺกโร — ท้าย -โร สระไม่ยาว แต่ช้อน ก **อ ปัจจัย** • ไม่มีศัพท์พจนานาม กัตตุรูป กัตตุสารณะ
- สติ — ท้าย -ติ **ติ ปัจจัย** • **สรติ** เอตยาติ เห็น เอตาย กัตตุรูป กรณสารณะ • ถ้าเป็น สรณั วา สติ ภาวรูป ภาวสารณะ
- ธมมจารี — ท้าย ี **ณี ปัจจัย** • มี **สีเลน** กัตตุรูป กัตตุสารณะ ตัสสีละ
- ฌาตา — ท้าย -ตา ุ **ปัจจัย** • ไม่มีศัพท์พจนานาม กัตตุรูป กัตตุสารณะ
- สุภโร — มี สุ- นำหน้า **ข ปัจจัย** • แปล อันเขา...โดยง่าย กัมมรูป กัมมสารณะ

๑๐. ๔ ตัวนี้ไม่เคยออกสอบเลยใน ๒๐ ปี — แต่ยังต้องรู้จักรูป เพื่อเผลอมาในโจทย์แปล

- กวิ สยมญฺ อูโรโค สงฺโข • อิ อูทฺธิ สนฺธิ นิธิ • ตเว กาทเว คนฺตเว • ตุ กาทุ คนฺตุ
- ตเว กับ ตุ แปลว่า **เพื่อจะ...** ทั้งคู่ — ลงในวิภัตตินาม ไม่ต้องบอกสารณะ • **ระวัง** เขียน ตุ ให้ถูกลำดับ — สระ ุ ก่อน นิคหิต ั อย่าสลับกัน

ข้อ ๕.๒ กิริยาภิตก์ • ปัจจัย กาล การแปลง

๑. กิริยาภิตก์ คืออะไร

ภิตก์ที่เป็นกิริยา เรียกว่ากิริยาภิตก์
วิภัตติไม่มีแผนกของตัว — นามศัพท์เป็นวิภัตติและ
วจนะใด กิริยาภิตก์ก็เป็นอย่างนั้น

๒. กาล ๒ ออกสอบ ๓ ครั้ง

แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๒ คือ ปัจจุบันกาล ๑ •
อดีตกาล ๑
แบ่งละเอียดยีกอย่างละ ๒ — ปัจจุบัน: ปัจจุบันแท้ •
ปัจจุบันใกล้เคียงอนาคต • อดีต: ล่วงแล้ว • ล่วงแล้วเสร็จ

๓. ปัจจัยกิริยาภิตก์ ๑๐ ตัว — ๓ พวก ออกสอบ ๓ ครั้ง “แบ่งก็พวก ปัจจัยไหนบอกอะไร”

พวก	ปัจจัย	บอกอะไร
ภิตปัจจัย (๓)	อนต • ตวนตุ • ตาวี	อนต ปัจจุบันกาล • ตวนตุ ตาวี อดีตกาล
กิจปัจจัย (๒)	อนีย • ตพพ	บอกความจำเป็น — แปลว่า “อันเขา พึง...”
ภิตกิจปัจจัย (๕)	มาน • ต • ตุน • ตวา • ตวาน	มาน ปัจจุบันกาล • ที่เหลือ อดีตกาล

สรุปสั้น อนต มาน = ปัจจุบัน • ตวนตุ ตาวี ต ตุน ตวา ตวาน = อดีต • อนีย ตพพ = ความจำเป็น

๔. ต ปัจจัย — แปลงตามที่สุดธาตุ ออกสอบตรง ๆ ๔ ครั้ง • และซ่อนอยู่ในโจทย์แปลอีกเกือบทุกปี

ที่สุดธาตุ	แปลง ต เป็น	ตัวอย่าง (แล้วลบที่สุดธาตุ)
ธ • ภ	ทร	พุทฺธ รู้แล้ว (พุธ) • ลทฺธ อันเขาได้แล้ว (ลภ) • อารทฺธ (อา+รภ)
ร	ณณ	ติณฺณ ช้ามแล้ว (ตร) • ชิณฺณ แก่แล้ว (ชร)
ส	ฐฐ	ตุณฺฐ ยินดีแล้ว (ตุส) • หุณฺฐ ร่าเริงแล้ว (หส)
ท	นฺน	รฺนฺน ร้องให้แล้ว (รฺท) • ภินฺน แรกแล้ว (ภิท) • ฉนฺน (ฉท)
ม	นต	ปกฺกนโต หลีกไปแล้ว (ป+กม)
ห	พฺพ	รฺพฺโห งอกแล้ว (รฺห)
ป	เอาที่สุดธาตุเป็น ต	คฺตโต อันเขาคุ้มครองแล้ว (คฺป)

๕. ตฺนาธิปัจจัย — เมื่อมีอุปสรรคอยู่หน้า แปลงเป็น ย แล้ว ย กับที่สุดธาตุรวมเป็นตัวใหม่

ตฺนาธิปัจจัย = ตุน • ตวา • ตวาน — มีอุปสรรคอยู่หน้าเมื่อไร แปลงทั้ง ๓ ตัวเป็น ย

ที่สุดธาตุ + ย	เป็น	ตัวอย่าง
ภ + ย	พภ	อารพภ ปรารภแล้ว (อา + รภ)
ท + ย	ยฺห	ปคฺคยฺห ประคองแล้ว (ป + คห) • อารฺยฺห ขึ้นแล้ว (อา + รฺห)
ท + ย	ชช	ปมชช ประมาทแล้ว (ป + มท)
ม + ย	มฺม	อภฺรฺมม ยินดียิ่งแล้ว (อภิ + รม) • นิภฺชมฺม (นิ + กม)

ข้อยกเว้นที่เคยออก ปหาย ละแล้ว (ป + หา ธาตุ + ตวา) — ธาตุเป็นสระอยู่แล้ว จึงแปลง ตวา เป็น ย เฉย ๆ

๖. ปัจจัยอีก ๕ ตัว — ยังไม่เคยออกเป็นโจทย์แปล แต่ถามในข้อทฤษฎีได้

อนต • มาน = “...อยู่” ปัจจุบันกาล (คจฺจนฺโต • คจฺจมาโน ไปอยู่) • ตวนตุ • ตาวี = “...แล้ว” อดีตกาล (ภฺตฺตวา • ภฺตฺตาวี กินแล้ว)
ตุน • ตวาน ใช้แทน ตวา ได้ — มีอุปสรรคอยู่หน้าก็แปลงเป็น ย เหมือนกัน จึงรวมเรียกว่า ตฺนาธิปัจจัย

ข้อ ๕.๒ กิริยาภิกถ์ • ศัพท์ที่เคยออก

๖. “แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ” โจทย์แบบนี้ออก ๑๔ ครั้ง — ครองข้อ ๕.๒ มากที่สุด

ครั้ง	ศัพท์	คำแปล	สำเร็จรูปมาจาก
๓	ปมชช	ประมาทแล้ว	ป บพหน้า มท ธาตุ ในความประมาท · ตูนาทิจัจัย · แปลงเป็น ย · ท + ย = ชช
๒	อารพภ	ปรารภแล้ว	อา บพหน้า รภ ธาตุ ในความเริ่ม · ตูนาทิจัจัย · ภ + ย = พภ
๒	วจนีย	อันเขาพึงกล่าว	วจ ธาตุ ในความกล่าว · อนีย ปัจจัย
๒	ชินโน	แก่แล้ว	ชิร ธาตุ ในความคร่ำคร่า · ต ปัจจัย · ร → ต เป็น ณณ แล้วลบที่สุดธาตุ
๒	รฺนโน	ร้องให้แล้ว	รฺท ธาตุ ในความร้องให้ · ต ปัจจัย · ท → ต เป็น นน
๑	ติณโน	ข้ามแล้ว	ตร ธาตุ ในความข้าม · ต ปัจจัย · ร → ณณ
๑	ตฺฏโ	ยินดีแล้ว	ตฺส ธาตุ ในความยินดี · ต ปัจจัย · ส → ฏฐ
๑	หฺมโ	ร่าเริงแล้ว	หฺส ธาตุ ในความหัวเราะ · ต ปัจจัย · ส → ฏฐ
๑	ภินโน	แตกแล้ว	ภิท ธาตุ ในความแตก · ต ปัจจัย · ท → นน
๑	อารทโร	อันเขาปรารภแล้ว	อา บพหน้า รภ ธาตุ · ต ปัจจัย · ภ → ทธ
๑	กฺทโร	โกรธแล้ว	กฺธ ธาตุ ในความโกรธ · ต ปัจจัย · ธ → ทธ
๑	คฺตโต	อันเขาคุ้มครองแล้ว	คฺป ธาตุ ในความคุ้มครอง · ต ปัจจัย · เอาที่สุดธาตุเป็น ต
๑	ปกฺกนฺโต	หลีกไปแล้ว	ป บพหน้า กม ธาตุ ในความก้าวไป · ต ปัจจัย · ม → นต
๑	ภฺตโต	อันเขากินแล้ว	ภฺช ธาตุ ในความกิน · ต ปัจจัย
๑	ภฺตตวา	กินแล้ว	ภฺช ธาตุ ในความกิน · ตวนตฺ ปัจจัย · เอาที่สุดธาตุเป็น ต
๑	โภชนีย	อันเขาพึงกิน	ภฺช ธาตุ ในความกิน · อนีย ปัจจัย · พทฺธิ อฺ เป็น โ
๑	วตฺตพฺพ	อันเขาพึงกล่าว	วท ธาตุ ในความกล่าว · ตพฺพ ปัจจัย · เอา ท เป็น ต
๑	ปคฺคยฺห	ประคองแล้ว	ป บพหน้า คท ธาตุ ในความประคอง · ตูนาทิจ · ท + ย = ยท
๑	อารยฺห	ขึ้นแล้ว	อา บพหน้า รฺท ธาตุ ในความขึ้น · ตูนาทิจ · ท + ย = ยท
๑	อภิรมฺม	ยินดียิ่งแล้ว	อภิ บพหน้า รฺม ธาตุ ในความยินดี · ตูนาทิจ · ม + ย = มม
๑	นิกฺขมฺม	ออกแล้ว	นิ บพหน้า กม ธาตุ ในความก้าวไป · ตูนาทิจ · ม + ย = มม
๑	ปหาย	ละแล้ว	ป บพหน้า หา ธาตุ ในความละ · ตฺวา ปัจจัย · แปลง ตฺวา เป็น ย

๗. วิธีตอบให้ได้เต็ม

ตอบ ๓ ส่วนเสมอ

๑ คำแปล ๒ ธาตุ + ความหมายของธาตุ ๓ ปัจจัย + วิธีแปลง

ที่มักถูกหักคะแนน ลืมบอก “แล้วลบที่สุดธาตุ” และลืมบอก “ธาตุมี ... เป็นที่สุดอยู่หน้า”

เฉลยบางปีใส่ “ลง ลี ปฐมาวิภัติ สำเร็จรูปเป็น ...” ต่อท้ายด้วย — ใส่ไว้ไม่เสียหาย

๘. สังเกตแนวข้อสอบ

รอบ ๑ มักถามแปลศัพท์ · รอบ ๒ มักถามทฤษฎี (ปัจจัย/กาล/การแปลง ต)

ตั้งแต่ ๒๕๖๓ เป็นต้นมา ออกโจทย์แปลศัพท์ทั้งสองรอบเกือบทุกปี

คู่ที่ขอบออกด้วยกัน ศัพท์ ต ปัจจัย ๑ ตัว + ศัพท์ ตูนาทิจแปลงเป็น ย ๑ ตัว เช่น ติณโน + ปคฺคยฺห · ตฺฏโ + อารพภ · ภินโน + ปมชช

๙. โจทย์ทฤษฎีวนอยู่ ๓ แบบนี้ — เลขคือ พ.ศ. ที่ออก

ปัจจัยแบ่งก็พวก ปัจจัยไหนบอกอะไร ๕๔ · ๖๑ · ๖๒ · ๖๓ · แบ่งกาลไว้เท่าไร ๕๑ · ๕๙ · ๖๔

ต ปัจจัยประกอบธาตุมี ... เป็นที่สุด แปลงเป็นอะไร ๕๐ · ๕๒ · ๕๘ · ๖๖ — **ต้องยกตัวอย่างประกอบทุกครั้ง**

เสริม ๕.๒ • สูตรแปลงที่สุทธาตุ + คำช่วยจำ

๑. ต ปัจจัย — กฎสามข้อ ตัดสินจาก “ที่สุทธาตุ” เท่านั้น

- ๑ ธาตุมี ม · น เป็นที่สุทธอยู่หน้า → ลบที่สุทธาตุ เช่น คโต ไปแล้ว (คม) · หโต อันเขาฆ่าแล้ว (हन)
- ๒ ธาตุมี จ · ช · ป เป็นที่สุทธอยู่หน้า → เอาที่สุทธาตุเป็น ต **งานขามปลา**
ลิตโต อันเขารดแล้ว (ลิจ) · ฤตโต อันเขากินแล้ว (ฤช) · คุตโต อันเขาคุ้มครองแล้ว (คุป) · ตตโต ร้อนแล้ว (ตป)
- ๓ ธาตุมี ท · ฐ · ฏ · ภ/ธ · ม · ห เป็นที่สุทธอยู่หน้า → แปลง ต ตามตารางข้างล่าง **แล้วลบที่สุทธาตุ**

๒. ตารางแปลง ต + คำช่วยจำ ท่องตารางนี้ได้ ตอบได้ทั้งข้อ

ที่สุท	ต เป็น	คำช่วยจำ	ตัวอย่าง
ท	นุน	ทหารชอบหนู หนู	ฉนโน อันเขามุงแล้ว (ฉท ปิต) · สนโน จมแล้ว (สท) · รุนโน ร้องให้แล้ว (รท) · ฉินโน อันเขาตัดแล้ว (ฉิท) · ภินโน แรกแล้ว (ภิท) · ทินโน อันเขาให้แล้ว (ทา)
ฐ	ณณ	รักเนรเนร	ชินโน แก่แล้ว (ชิฐ) · ตินโน ข้ามแล้ว (ตฐ) · ปุณโน เต็มแล้ว (ปุฐ)
ฏ	ญจ	ส เสฏฐี	ตุญโจ ยินดีแล้ว (ตุฏ) · หญโจ ร่าเริงแล้ว (หฏ) · ปวิญโจ เข้าไปแล้ว (ป+วิฏ)
ภ · ธ	ทฐ	ภาเธอเที่ยวไร	ลทฐโธ อันเขาได้แล้ว (ลภ) · อารทฐโธ (อา+รภ) · พุทฐโธ รู้แล้ว (พุฐ) · กุทฐโธ โกรธแล้ว (กุฐ) · รุทฐโธ ปิดแล้ว (รุฐ)
ม	นต	ม้าน้ำตุย	ปกกนโต หลีกไปแล้ว (ป+กม) · ทนโต ทรมานแล้ว (ทม) · สนโต ระวังแล้ว (สม)
ห	พห	หอยจุฬายาย	รุฬโห งอกแล้ว (รุห) · มุฬโห หลงแล้ว (มุห) · วุฬโห อันน้ำพัดไปแล้ว (วห)

๓. ตูนาทิจปัจจัย — มีอุปสัคอยู่หน้า แปลง ตุน ตวา ตวาน เป็น ย แล้ว ย รวมกับที่สุทธาตุ

ที่สุท	ย รวมเป็น	คำช่วยจำ	ตัวอย่าง
ม	มม	มด ๓ ตัว	อากมม มาแล้ว (อา+คม) · นิกขมม ออกแล้ว (นิ+ขม) · อภิรมม ยินดียิ่งแล้ว (อภิ+รม)
ท	ชช	ท่าช้าง ๒	อุปปชช เกิดขึ้นแล้ว (อุ+ปท) · ปมชช ประมาทแล้ว (ป+มท) · อจฉชช ชิงเอาแล้ว (อา+ฉท)
ธ · ภ	ทฐา · พภ	คู่กับ ทฐ ข้างบน	วิทฐา แทะแล้ว (วิฐ) · ลทฐา ได้แล้ว (ลภ) · อารพภ ปราปรแล้ว (อา+รภ)
ห	ยห	ให้อย่าห้าม	ปคคยห ประคองแล้ว (ป+คห) · สนนยห ผูกแล้ว (ส+นห) · อารุยห ขึ้นแล้ว (อา+รห)

ไม่แปลงต่อ จบที่ ย ได้เลย เมื่อธาตุเป็นสระ — อาทาย ถือเอาแล้ว (อา+ทา) · ปทาย ละแล้ว (ป+หา) · นิสสาย อาศัยแล้ว (นิ+สี)

๔. เช็กร่องก่อนส่งกระดาษ

- ๑ บอก ธาตุ + ความหมายของธาตุ แล้วหรือยัง (เช่น “ตฺส ธาตุ ในความยินดี”)
- ๒ บอก “ธาตุมี ... เป็นที่สุทธอยู่หน้า” แล้วหรือยัง · ๓ ปิดท้ายด้วย “**แล้วลบที่สุทธาตุ**” แล้วหรือยัง
- ๔ กลุ่ม จ ช ป ใช้คำว่า “**เอาที่สุทธาตุเป็น ต**” ไม่ใช่ “แปลง ต เป็น ...” · กลุ่ม ม น ใช้ว่า “**ลบที่สุทธาตุ**” เฉย ๆ

๕. ใช้ตารางนี้อย่างไรตอนทำข้อสอบ

- ๑ ดูตัวสุดท้ายของธาตุก่อน — ไม่ต้องดูอย่างอื่นเลย · ๒ เทียบกับกฎสามข้อว่าอยู่กลุ่มไหน
- ๓ ถ้าอยู่กลุ่มแปลง ให้ท่องคำช่วยจำเพื่อดึงตัวแปลงออกมา · ๔ เขียนให้ครบว่า “**แล้วลบที่สุทธาตุ**”
- ระวังสับสน ห อยู่ทั้งสองตาราง — ต ปัจจัย ได้ พห (รุฬโห) แต่ ตูนาทิจ ได้ ยห (อารุยห) · ม ก็เช่นกัน — ต ได้ นต แต่ ตูนาทิจ ได้ มม

เสริม ๕.๒ • ศัพท์ทุกตัว พร้อมวิธีทำตัวเต็ม

สูตรคำตอบ — เติมช่องแล้วได้คะแนนเต็ม

[ศัพท์] แปลว่า [คำแปล] สำเร็จรูปมาจาก [ธาตุ] ธาตุ ในความ [ความหมาย] [ปัจจัย] ปัจจัย [วิธีแปลง] สำเร็จรูปเป็น [ศัพท์]

ก · ต ปัจจัย — เรียงตามกฎสามข้อ

คำแปลงท้าย “...แล้ว” เสมอ

ศัพท์ · คำแปล	ธาตุ	ความหมาย	ปัจจัย	วิธีทำตัว (เขียนแบบนี้ลงกระดาษได้เลย)
คโต ไปแล้ว	คม	ไป	ต	ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้า ลบที่สุดธาตุ
หโต อันเขาฆ่าแล้ว	หน	ฆ่า	ต	ธาตุมี น เป็นที่สุดอยู่หน้า ลบที่สุดธาตุ
ภุตโต อันเขากินแล้ว	ภุช	กิน	ต	ธาตุมี ช เป็นที่สุดอยู่หน้า เอาที่สุดธาตุเป็น ต
คุตโต อันเขาคุ้มครองแล้ว	คูป	คุ้มครอง	ต	ธาตุมี ป เป็นที่สุดอยู่หน้า เอาที่สุดธาตุเป็น ต
รฺนโน ร้องให้แล้ว	รฺท	ร้องให้	ต	ธาตุมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นน แล้วลบที่สุดธาตุ
ภินโน แตกแล้ว	ภิท	แตก	ต	ธาตุมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นน แล้วลบที่สุดธาตุ
ติณฺณ ขำแล้ว	ตร	ขำ	ต	ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณณ แล้วลบที่สุดธาตุ
ชิณฺณ แก้แล้ว	ชिर	คร่ำคร่า	ต	ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณณ แล้วลบที่สุดธาตุ
ตุณฺโร ยินดีแล้ว	ตฺส	ยินดี	ต	ธาตุมี ส เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฐ แล้วลบที่สุดธาตุ
หฺณโร ร่าเริงแล้ว	ทฺส	หัวเราะ	ต	ธาตุมี ส เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฐ แล้วลบที่สุดธาตุ
อารทฺโร อันเขาปรารถนาแล้ว	อา+รภ	เริ่ม	ต	ธาตุมี ภ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทธ แล้วลบที่สุดธาตุ
กฺทฺโร โกรธแล้ว	กฺธ	โกรธ	ต	ธาตุมี ธ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ทธ แล้วลบที่สุดธาตุ
ปฺกฺกนฺโต หลีกไปแล้ว	ป+กม	ก้าวไป	ต	ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นต แล้วลบที่สุดธาตุ
ฉนฺโน อันเขามุงแล้ว	ฉท	ปิด	ต	ธาตุมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นน แล้วลบที่สุดธาตุ
ทินฺโน อันเขาให้แล้ว	ทา	ให้	ต	แปลง ต เป็น นน (กลุ่มเดียวกับ ท)
ปฺณฺณ เต็มแล้ว	ปฺร	เต็ม	ต	ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ณณ แล้วลบที่สุดธาตุ
ปฺริณฺโง เข้าไปแล้ว	ป+วิส	เข้าไป	ต	ธาตุมี ส เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฐ แล้วลบที่สุดธาตุ
รฺหฺโ งอกแล้ว	รฺท	งอก	ต	ธาตุมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น หท แล้วลบที่สุดธาตุ
ตตโต ร้อนแล้ว	ตป	ร้อน	ต	ธาตุมี ป เป็นที่สุดอยู่หน้า เอาที่สุดธาตุเป็น ต

เสริม ๕.๒ • ตูนาทิ และปัจจัยที่เหลือ

ข • ตูนาทิปัจจัย

มีอุปสัคอยู่หน้าเท่านั้น

ศัพท์ • คำแปล	ธาตุ	ความหมาย	ปัจจัย	วิธีทำตัว (เขียนแบบนี้ลงกระดาษได้เลย)
อารพภ ปรารภแล้ว	อา+รภ	เริ่ม	ตูนาทิ	อุปสัคอยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ เป็น ย · ภ + ย = พภ
ปมชช ประมาทแล้ว	ป+มท	ประมาท	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ท + ย = ชช
ปกคยห ประคองแล้ว	ป+คห	ประคอง	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ห + ย = ยห
อารุยห ขึ้นแล้ว	อา+รห	ขึ้น	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ห + ย = ยห
อภิรมม ยินดียิ่งแล้ว	อภิ+รม	ยินดี	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ม + ย = มม
นิกขम्म ออกแล้ว	นิ+กม	ก้าวไป	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ม + ย = มม
ปหาย ละแล้ว	ป+หา	ละ	ตฺวา	ธาตุเป็นสระ แปลง ตฺวา เป็น ย จบเลย ไม่แปลงต่อ
อุปฺปชช เกิดขึ้นแล้ว	อุ+ปท	เกิด	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ท + ย = ชช
อาคมม มาแล้ว	อา+คม	ไป	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ม + ย = มม
สนฺนยห ผูกแล้ว	สํ+นห	ผูก	ตูนาทิ	แปลงเป็น ย · ห + ย = ยห

ค • กิจปัจจัย และ กิตปัจจัย

อนีย ตพฺพ = “อันเขาพึง...” • ตวนตุ = “...แล้ว”

ศัพท์ • คำแปล	ธาตุ	ความหมาย	ปัจจัย	วิธีทำตัว (เขียนแบบนี้ลงกระดาษได้เลย)
วจนียํ อันเขาพึงกล่าว	วจ	กล่าว	อนีย	ลง อนีย ตรง ๆ
โภชนียํ อันเขาพึงกิน	ภุช	กิน	อนีย	พฤทธิ อุ เป็น โอ
วตฺตพฺพํ อันเขาพึงกล่าว	วท	กล่าว	ตพฺพ	เอา ท เป็น ต
ภุตฺตวา กินแล้ว	ภุช	กิน	ตวนตุ	เอาที่สุดธาตุเป็น ต
คจฺจนโต ไปอยู่	คม	ไป	อนต	ลง อนต — บอกปัจจุบันกาล
คจฺจมานโน ไปอยู่	คม	ไป	มาน	ลง มาน — บอกปัจจุบันกาล
ภุตฺตาวี กินแล้ว	ภุช	กิน	ตาวี	เอาที่สุดธาตุเป็น ต — บอกอดีตกาล

เช็กก่อนลงกระดาษ

อาทหาย · นิสุสาย · ปหาย = ธาตุเป็นสระ แปลง ตฺวา เป็น ย จบเลย

- ๑ บอก ธาตุ + ความหมายของธาตุ แล้วหรือยัง • ๒ บอก “ธาตุมี ... เป็นที่สุดอยู่หน้า” แล้วหรือยัง
- ๓ ปิดท้ายด้วย “แล้วลบที่สุดธาตุ” • ๔ กลุ่ม จ ช ป ใช้ว่า “เอาที่สุดธาตุเป็น ต” ไม่ใช่ “แปลง ต เป็น ...”
- ๕ กลุ่ม ม น ใช้ว่า “ลบที่สุดธาตุ” เฉย ๆ • ๖ ตูนาทิต้องบอกว่า “อุปสัคอยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ เป็น ย”

เสริม ๕.๒ • เห็นตัวซ้อน ย้อนหาธาตุ

๑. ต ปัจจัย — ตัวซ้อนที่เห็น บอกว่าธาตุเดิมลงท้ายด้วยอะไร ข้อสอบถามว่า “สำเร็จรูปมาจากอะไร” = ถามธาตุ

ที่เห็น	ธาตุเดิมลงท้าย	ศัพท์ — สีม่วงคือธาตุที่ต้องตอบ
ตต	จ ช ฎ	ภุตโต ภุช กิน • คุตโต คุป คุ้มครอง • จตโต จช สละ • ตตโต ตป ร้อน • สิตโต สิจ รด
นุน	ท	รฺนโน รฺท ร้องไห้ • ภินโน ภิท แดก • ฉินโน ฉิท ตัด • ฉนโน ฉท ปิด • ทินโน ทา ให้
ณณ	ร	ชินฺโน ชิริ คร่ำคร่า • ดินฺโน ตร ข้าม • ปุณฺโน ปุร เต็ม
ฏฐ	ส	ตฺฏฐุ ตฺส ยินดี • หฏฐุ หส หัวเราะ • ปวิฏฐุ วิส เข้าไป
ทฐ	ธ หรือ ภ	ภุทฺธุ ภุธ โกรธ • พุทฺธุ พุธ รู้ • ลทฺธุ ลธ ได้ • อารทฺธุ รภ เริ่ม
นต	ม	ปกกนฺโต กม ก้าวไป • ทนฺโต ทม ทรมาน • สนฺโต สม ระงับ
พห	ห	รฺพฺหุ รฺห อก • มฺพฺหุ มฺห หลง • วฺพฺหุ วฺห ลอย
ไม่ซ้อน	ม น (ลบทิ้ง)	คโต คม ไป • รโต รม ยินดี • ขโต ขน ขุด • หโต หน ฆ่า
ิโต	ธาตุท้าย อา	จิโต จา ตั้งอยู่ • ปีโต ปา ดื่ม • ภาสิโต ภาส กล่าว — ลง อิ อาคม

๒. ตูนาทิจปัจจัย — มีอุปสัคอยู่หน้า แปลง ตุน ตวา ตวาน เป็น ย แล้ว ย ไปควบกับที่สุดธาตุ

ที่เห็น	ธาตุเดิมลงท้าย	ศัพท์ — สีม่วงคือธาตุที่ต้องตอบ
มม	ม	อาคมม คม มา • นิกฺขมม ขม ออก • อภิรมม รม ยินดี
ชช	ท	ปมชช มท ประมาท • อุปฺปชช ปท เกิด • อจฺฉชช ฉท ชิงเอา
ยห	ห	ปคฺคยห คท ประคอง • อารฺยห รฺท ขึ้น • สนฺนยห นท ผูก
พภ • ทธา	ภ • ธ	อารพภ รภ ปรารภ • ลทฺธธา ลธ ได้ • วิทฺธธา วิธ แหว
-าย	ธาตุอื่น ๆ	อาทาย ทา ถือเอา • ปทาย หา ละ • นิสฺสาย สี อาศัย
สุวา	ทิส เท่านั้น	ทิสฺวา • ทิสฺวาน ทิส เห็น — ตวา เป็น สุวา ธาตุเดียวในเล่ม

๓. ท้ายคำบอกคำแปล — ยังไม่รู้ธาตุก็แปลถูกครึ่งหนึ่งแล้ว โจทย์ทฤษฎีถามกาลมา ๖ ปี

ท้ายคำ	ปัจจัย	บอกอะไร	แปลว่า
-นฺโต -นฺตี	อนต	ปัจจุบันกาล	อยู่ • เมื่อ
-มาน	มาน	ปัจจุบันกาล	อยู่ • เมื่อ — มี ย ด้วย = อันเขา...อยู่
-ตวา -ตวตี	ตวานตุ	อดีตกาล	แล้ว
-ตาวี -ตาวินี	ตาวี	อดีตกาล	แล้ว
-โต -ตี	ต	อดีตกาล	แล้ว • อันเขา...แล้ว
-ตวา -ตุน -ตวาน	ตุนาติ	อดีตกาล	แล้ว • ครั้น...แล้ว
-นีย	อนีย	ความจำเป็น	ควร • พึง — อันเขาพึง...
-ตพพิ	ตพพ	ความจำเป็น	ควร • พึง — อันเขาพึง...

เสริม ๕.๒ • คู่แฝดจากราตุเดียวกัน

๓. ข้อสอบออกเป็นคู่เสมอ — ศัพท์ ต ปัจจัย ๑ ตัว คู่กับ ตูนาทิ ๑ ตัว

ธาตุท้ายตัวเดียวกัน แต่ได้คนละรูป

ที่สุตราตุ	ลง ต ปัจจัย — แพล แล้ว	ลง ตูนาทิ แล้วเป็น ย — แพล แล้ว / ครั้น-แล้ว
ท	น น ภินโน · รุโน	ช ช ปมชช · อุปชช
ห	พ ห รุพโห · มุพโห	ย ห อารุยห · ปคฺคยห
ภ	ท ธ ลทโธ · อารทโธ	พ ภ อารพภ · ลทธา
ธ	ท ธ กุทโธ · พุทโธ	ท ธา วิทธา
ม	น ต ปกฺกนฺโต หรือลบทั้ง คโต	ม ม อาคมม · นิกฺขมม

คู่จริงที่เคยออก ตฺวุโร+อารพภ ๖๘ · ภินโน+ปมชช ๖๖ · คฺตุโต+ปคฺคยห ๖๔ · ตินฺโน+ปมชช ๖๓ · ตินฺโน+ปคฺคยห ๖๑ · รุโน+ปมชช ๖๐

๔. สามกับดักของกองนี้

จำผิดที่นี่ เสียทั้งข้อ

ธาตุท้าย ม ได้สองทาง — ข้อสอบ ๒๕๕๒ ถามตรง ๆ

ลบที่สุตราตุ ได้ คโต (คม) รโต (รม) · แพลง ต เป็น นต ได้ ปกฺกนฺโต (กม) ทนฺโต (ทม) สนฺโต (สม) — ต้องตอบทั้งสองอย่าง

ตัวซ้อน ทธ มาจากได้ทั้ง ธ และ ภ

กุทโธ มาจาก กุธ · แต่ ลทโธ มาจาก ลภ ไม่ใช่ ลธ · อารทโธ มาจาก รภ — ดูคำแปลเป็นตัวชี้ขาด

ลงท้าย -นีย กับ -ตพฺพ ไม่ใช่ “แล้ว”

วจนีย โภชนีย (อนีย) วตฺตพฺพ (ตพฺพ) แพล อันเขาพึง... เป็นกัมมวาก — ออกมาแล้ว ๔ ครั้ง อย่าเผลอแปลว่า แล้ว

๕. ศัพท์ที่ออกสอบจริงครบทุกตัว — ปิดคอลัมน์ขวา แล้วตอบเอง

ตัวเลขคือ พ.ศ. ที่ออก

ศัพท์	ปีที่ออก	แปล + สำเร็จรูปมาจาก
ปมชช	๖๐ ๖๓ ๖๖	ประมาทแล้ว · ป บทหน้า มท ธาตุ ตูนาทิปัจจัย แพลงเป็น ย เอา ย กับที่สุตราตุ เป็น ชช
ปคฺคยห	๖๑ ๖๔	ประคองแล้ว · ป บทหน้า คห ธาตุ · ย กับ ห เป็น ยห
อารพภ	๕๗ ๖๘	ปรารภแล้ว · อา บทหน้า รภ ธาตุ · ย กับ ภ เป็น พภ
ชินฺโน	๖๕ ๖๗	แก่แล้ว · ชิ ธาตุ ต ปัจจัย · ต เป็น ฌณ ลบที่สุตราตุ
ตินฺโน	๖๑ ๖๓	ข้ามแล้ว · ตธ ธาตุ ต ปัจจัย · ต เป็น ฌณ
รุโน	๖๐ ๖๕	ร้องไห้แล้ว · รุ ธาตุ ต ปัจจัย · ต เป็น นน
วจนีย	๕๙ ๖๗	อันเขาพึงกล่าว · วธ ธาตุ อนีย ปัจจัย · กัมมวาก
ตฺวุโร · หฺวุโร	๖๘ · ๖๗	ยินดีแล้ว ตฺ · ราเริงแล้ว หส · ต เป็น ฏฐ
กุทโธ · อารทโธ	๕๙ · ๖๘	โกรธแล้ว กุธ · อันเขาปรารภแล้ว อา+รภ · ต เป็น ทธ
กฺตุโต · คฺตุโต	๕๓ · ๖๔	อันเขากินแล้ว กฺ · อันเขาคุ้มครองแล้ว คฺ · ที่สุตราตุเป็น ต
ภินโน · ปกฺกนฺโต	๖๖ · ๕๗	แตกแล้ว ภิ (ต เป็น นน) · หลีกไปแล้ว ป+กม (ต เป็น นต)
นิกฺขมม · อภิรมม	๕๓ · ๖๗	ออกแล้ว นิ+ขม · ยินดียิ่งแล้ว อภิ+รม · ย กับ ม เป็น มม
อารุยห · ฤตฺตวา	๖๕ · ๕๗	ขึ้นแล้ว อา+รุ (ย กับ ห เป็น ยห) · กินแล้ว ฤช ตวนฺตฺ ปัจจัย
โภชนีย · วตฺตพฺพ	๖๘ · ๖๕	อันเขาพึงกิน ฤช อนีย · อันเขาพึงกล่าว วท ตพฺพ (เอา ท เป็น ต)

ข้อ ๖ สมาส • โครงทั้งหมดในหน้าเดียว

๑. สมาส คืออะไร

นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส

ว่าโดยกิจ มี ๒ (ออกสอบ ๓ ครั้ง)

ลุตตสมาส = สมาสที่ท่านลบวิภัตติแล้ว

อลุตตสมาส = สมาสที่ท่านยังไม่ได้ลบวิภัตติ อ. พุเรนินทานิ . อูรสีโลโม

๒. ว่าโดยชื่อ มี ๖

กัมมธารย • ทิคุ • ตัปปุริส • ทวันทว • อัพยยีภาว • พหุพพิหิ

กัม-ทิ-ตัป-ทะ-อัพ-พะ

คำช่วยจำจากตำราสูตรสำเร็จ บาลีไวยากรณ์

๓. กฎแยกแยะชนิด — ดูที่รูปวิเคราะห์ก่อนเสมอ

ลำดับนี้ใช้ตัดสินได้เกือบทุกข้อ

เห็นอะไรในรูปวิเคราะห์	แปลว่า	เป็นสมาสอะไร
... ยสฺส โส / ยสฺมา โส / ยํ โส	ของ...ใด • แต่...ใด	พหุพพิหิสมาส — มีบทอื่นเป็นประธาน
จ ... จ ...	...ด้วย ...ด้วย	ทวันทวสมาส
เอว	นั้นเทียว	อวธารณบุพพบท กัมมธารย
อิว	เพียงดัง • ราวกะ	วิเสสโนปมบท กัมมธารย
อิติ	ว่าเป็น...	สัมภาวนบุพพบท กัมมธารย
สังขยา นำหน้า	ตโย • จตฺสฺโส • ปญจ	ทิคุสมาส
อุปสัค / นิบาต นำหน้า	อนฺโต • ปจฺฉา • อุป • พหิ • นิ	อัพยยีภาวสมาส
มีวิภัตติ ๒-๗ ที่บทหน้า	ซึ่ง • ด้วย • แก่ • แต่ • แห่ง • ใน	ตัปปุริสสมาส — ชื่อตามวิภัตตินั้น
วิภัตติและวจนะเสมอกัน	ไม่มีคำเชื่อมใด ๆ	กัมมธารยสมาส

ข้อต่างที่เคยออกสอบ กัมมธารย วิภัตติและวจนะเสมอกัน • ตัปปุริส วิภัตติต่างกัน — บทหน้ามี อํ วิภัตติเป็นต้น

๔. ชนิดย่อยของแต่ละสมาส

ข้อสอบถาม “มีเท่าไร อะไรบ้าง” ทุกตัว

สมาส	มีกี่อย่าง	ชนิดย่อย
กัมมธารย	๖	วิเสสนบุพพบท • วิเสสนุตตรบท • วิเสสโนภยบท • วิเสสโนปมบท • สัมภาวนบุพพบท • อวธารณบุพพบท
ทิคุ	๒	สมาหารทิคุ (รวมเป็นเอกวจนะ นปฺงสกลิงค์) • อสมาหารทิคุ (ไม่รวม)
ตัปปุริส	๖	หุตฺติยา • ตตฺติยา • จตฺตลฺลิตฺติ • ปญฺญจมี • ฉฉฺฉฐี • สัตตมี ตัปปุริส
ทวันทว	๒	สมาหารทวันทว • อสมาหารทวันทว (เหมือนทิคุ)
อัพยยีภาว	๒	อุปสัคคบุพพะ (อุปสัคนำหน้า) • นิปาตบุพพะ (นิบาตนำหน้า)
พหุพพิหิ	๖	หุตฺติยา • ตตฺติยา • จตฺตลฺลิตฺติ • ปญฺญจมี • ฉฉฺฉฐี • สัตตมี พหุพพิหิ (ตามวิภัตติของ ย ศัพท์)

๕. สมาหาร กับ อสมาหาร ต่างกันอย่างไร

ออกสอบทั้งทิคุและทวันทว

สมาหาร = รวมกันเป็นอันเดียว ทำให้เป็น เอกวจนะ นปฺงสกลิงค์ — จตฺตหฺหิตฺติ ทิศ ๔ • ติโลกํ โลก ๓ • ปตฺตจฺจิวรํ บาตรและจีวร

อสมาหาร = ไม่รวม คงลิงค์และวจนะตามเดิม — จตฺตหฺหิตฺตา ทิศ ๔ • สมณพฺรหฺมณฺณา สมณะและพราหมณ์

สังเกตจากรูป ลงท้าย - เอกวจนะ = สมาหาร • ลงท้าย -า พหุวจนะ = อสมาหาร

ข้อ ๖ สมาส • ศัพท์ที่ออกซ้ำ เรียงตามชนิด

๖. กัมมธารยสมาส

ดูคำเชื่อม เหว • อิว • อิติ เป็นหลัก

ครั้ง	รูปวิเคราะห์ • คำแปล	ชื่อเต็มที่ต้องตอบ
๕	พุทฺโธ เอว รตนํ = พุทฺธรตนํ พระพุทธรูปเจ้านั้นเทียว เป็นรัตนะ	อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส
๑	สทฺธา เอว ธนํ = สทฺธารณํ ศรัทธาเจ้านั้นเทียว เป็นทรัพย์	อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส
๔	ทิพฺพํ อิว จกฺขุ = ทิพฺพจกฺขุ จักขุเพียงดังทิพย์	อุปมาบุพพบท วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส
๑	ณฺณํ จกฺขุ อิว = ณฺณจกฺขุ ญาณเพียงดังจักขุ	วิเสสโนปมบท ชนิดอุปมานุตตรบท
๒	ปณฺญา ปาสาโท อิว = ปณฺญาปาสาโท ปัญญาเพียงดังปราสาท	วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส
๓	ขตฺติโย (อหํ) อิตฺติ มาโน = ขตฺติยมาโน มานะว่าเป็นกษัตริย์	สัมภาวนบุพพบท กัมมธารยสมาส
๑	สत्ตโต อิตฺติ สณฺญา = สत्ตตสณฺญา สัญญาว่าเป็นสัตว์	สัมภาวนบุพพบท กัมมธารยสมาส
๓	อนฺโร จ วธิโร จ = อนฺธวธิโร (ปุริโส) บุรุษทั้งบอดทั้งหนวก — คุณนามทั้ง ๒ บท	วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส
—	มหนฺโต จ โส ปุริโส จาติ = มหาปุริโส บุรุษนั้นด้วย เป็นผู้ใหญ่ด้วย — วิเสสนะอยู่หน้า	วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส
—	สत्ตโต จ โส วิเสโส จาติ = สत्ตตวิเสโส สัตว์นั้นด้วย วิเศษด้วย — วิเสสนะอยู่หลัง	วิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาส
๑	น อริโย = อนริโย ไม่ใช่พระอริยะะ	อุกยัตตปุริสสมาสก็ได้ กัมมธารย มี น หน้าก็ได้

๗. ทิคุสมาส และ ทวันทวสมาส

ดูที่ลงท้าย ํ หรือ -า

ครั้ง	รูปวิเคราะห์ • คำแปล	ชื่อเต็มที่ต้องตอบ
๕	จตฺสฺโส ทิสฺสา = จตฺตทิสํ ทิส ๔ — สังขยานำหน้า + ลงท้าย ํ	สมาหารทิคุสมาส
๑	จตฺสฺโส ทิสฺสา = จตฺตทิสฺสา ทิส ๔ — รูปเดียวกันแต่ลงท้าย า	อสมาหารทิคุสมาส
๑	ตโย โลกา = ติโลกํ โลก ๓	สมาหารทิคุสมาส
๑	ปณฺจ อินฺทริยานิ = ปณฺจินฺทริยํ อินทริย์ ๕	สมาหารทิคุสมาส
๗	ปตฺตณฺจ จีวรณฺจ = ปตฺตจิวํ บาตรด้วย จีวรด้วย	สมาหารทวันทวสมาส
๑	สมโถ จ วิปสฺสนา จ = สมถวิปสฺสนํ สมณะด้วย วิปัสสนาด้วย	สมาหารทวันทวสมาส
๖	สมโณ จ พุราหฺมโณ จ = สมณพุราหฺมณา สมณะด้วย พราหมณ์ด้วย	อสมาหารทวันทวสมาส

ข้อ ๖ สมาส • ตัปปุริส อพยยิภาว พหุพพิหิ

๘. อพยยิภาวสมาส

ศัพท์นำหน้าเป็นอุปสรรคหรือนิบาต • ลงท้าย ๐ เสมอ

ครั้ง	รูปวิเคราะห์ • คำแปล	ชื่อเต็มที่ต้องตอบ
๙	ภตตสฺส ปจฺฉา = ปจฺฉาภตตํ ภายหลัง แห่งภัต — ปจฺฉา เป็นนิบาต	นิบาตปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๔	ปาสาทสฺส อนโต = อนโตปาสาท ภายใน แห่งปราสาท	นิบาตปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๑	นक्रสฺส พหิ = พหिनคร ภายนอก แห่งเมือง	นิบาตปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๑	ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเจโท = ยาวชีว กำหนดเพียงใด แห่งชีวิต	นิบาตปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๑	นक्रสฺส สมीป = อุปนคร ใกล้ แห่งเมือง — อุป เป็นอุปสรรค	อุปสรรคปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๑	ทรสฺส อภาโว = นิทฺทรณ ความไม่มี แห่งความกระวนกระวาย	อุปสรรคปุพพกะ अप्ययीभावसमास
๔	อตฺตาน อริวตฺตตีติ = อชฺมตฺต ย่อมเป็นไปทัพบ ซึ่งตน	อุปสรรคปุพพกะ अप्ययीभावसमास

๙. ตัปปุริสสมาส

คามํ คโต = คามคโต ไปแล้ว สู่บ้าน	ทุตฺติยา- ตัปปุริส
อสฺเสน (ยฺตุโต) รโถ = อสฺสรโถ รถเทียมแล้ว ด้วยม้า	ตติยา- ตัปปุริส
พฺนธนา มฺตุโต = พฺนธนมฺตุโต พั่นแล้ว จากเครื่องผูก	ปัญฺจมี- ตัปปุริส
รณโถ ปฺตุโต = ราชปฺตุโต บุตร แห่งพระราชา	ฉฺฉฐี- ตัปปุริส
รฺกฺขสฺส สาขา = รฺกฺขสาขา กิ่ง แห่งต้นไม้	ฉฺฉฐี- ตัปปุริส
กฉินสฺส ทฺสฺส = กฉินทฺสฺส ผ้า เพื่อกฐิน	จตุตฺถี- ตัปปุริส
สํสาเร ทฺกฺขํ = สํสารทฺกฺข ทุกฺข์ ในสงสาร	สํตฺตมี- ตัปปุริส

๑๐. พหุพพิหิสมาส

ดูวิภัตติของ ย ศัพท์

สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส = สนฺตจิตฺโต จิตของภิกษุใดสงบ	ฉฺฉฐี- พหุพพิหิ
ฉินฺนา หตฺถา ยสฺส โส = ฉินฺนหตฺโถ มือของบุรุษใดขาด	ฉฺฉฐี- พหุพพิหิ
วितฺโต ราโค ยสฺมา โส = วิตฺตราโค ราคาไปปราศแต่ภิกษุใด	ปัญฺจมี- พหุพพิหิ
อาคตา สมณา ยํ โส = อาคตสมโน สมณะมาแล้วสู่อารามใด	ทุตฺติยา- พหุพพิหิ
นตฺถิ ตสฺส ปฺตุตฺตาติ = อปฺตุตฺโก บุตรไม่มีแก่ผู้ใด	น บพฺพบพ พหุพพิหิ
สพ มจฺเจเรน ยํ วตฺตตีติ = สมจฺเจร เป็นไปกับด้วยความตระหนี่	สหฺบพฺพบพ พหุพพิหิ
อลิ หตฺถे ยสฺส โส = อลิหตฺโถ ดาบในมือของทหารใด	ภินฺนาภิกฺรณ พหุพพิหิ

๑๑. จุดที่แยกยาก — จำไว้สองคู่นี้

กัมมธารย ↔ ตัปปุริส (ออกสอบเป็นข้อเทียบ ๒๕๕๖) — กัมมธารยวิภัตติและวจนะเสมอกัน • ตัปปุริสบทหน้ามีวิภัตติต่างจากบทหลัง
ตัปปุริส ↔ พหุพพิหิ — ตัปปุริสใช้บทหลังเป็นประธาน • พหุพพิหิมิบทอื่นนอกสมาสเป็นประธาน จึงมี **ย** ศัพท์ (ยสฺส • ยสฺมา • ยํ) และ
มักมีคำในวงเล็บต่อท้าย

๑๒. วิธีตอบให้ได้เต็ม

- ๑ ตอบชื่อเต็มเสมอ — ไม่ใช่แค่ “กัมมธารย” แต่ต้องว่า “อวธารณบุพพบพ **กัมมธารย**สมาส”
- ๒ ถ้าโจทย์ให้ศัพท์สำเร็จมา ต้องตั้งรูปวิเคราะห์กลับไปด้วย เช่น ราชปฺตุโต → รณโถ ปฺตุโต = ราชปฺตุโต
- ๓ **ทิกฺ** กับ **ทวันทว** ต้องระบุ สมาหาร / อสมาหาร ทุกครั้ง • **ตัปปุริส** กับ **พหุพพิหิ** ต้องระบุชื่อวิภัตตินำหน้า

เสริมข้อ ๖ • นิยามสมาสทั้ง ๖ ตามตำรา

๑. ว่าโดยกิจ มี ๒

ดูที่ “ลบวิภัตติหรือยัง”

ชื่อ	นิยาม	ตัวอย่าง
ลุตตสมาส	ลบวิภัตติเสียแล้ว	กฐิน ~~ส~~ ทุส ~~ส~~ = กฐินทุส ~~ส~~ ผ่าเพื่อกฐิน
อลุตตสมาส	ยังไม่ได้ลบวิภัตติ	ทูเร นิทาน ~~น~~ = ทูเร ~~น~~ นิทาน ~~น~~ (วัตถุ) มีนิทานในที่ไกล

๒. ว่าโดยชื่อ มี ๖ — นิยามที่ต้องตอบให้ตรงคำ

ช่องน้ำเงินคือโครงสูตร • ช่องส้มคือคำเชื่อมประจำ

ชื่อ	มีกี่ อย่าง	โครงสูตร	นิยามตามตำรา
กัมมธารย	๖	น. ^๑ + น. ^๑ (วิ.+น. / วิ.+วิ.)	นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธานคือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสณะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน
ทิกุ	๒	ปกติสังขยา + นาม.	กัมมธารยสมาสที่มีสังขยาอยู่ข้างหน้า — แบ่งเป็น สมahaโร ๑ อสมahaโร ๑
ตปฺปุริส	๖	นาม. ^{๒-๗} + บทหลัง	นามศัพท์ที่มี อ วิภัตติเป็นต้น ในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย — มี ๖ ตามวิภัตติ ทุตฺติยา ถึง สัตตมี
ทวันทว	๒	นาม + นาม หมวดเดียวกัน	นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน — สมahaโร ๑ อสมahaโร ๑ เหมือนทิกุ
อัพยยิภาว	๒	อัพยย. + น.	สมาสที่มี อุปสัคหรือนิบาตอยู่หน้า — อุปสคคบุพพุโก ๑ นิปาตบุพพุโก ๑
พหุพพิหิ	๖	นาม ^๑ + นาม ^๑ ย ^{๒-๗} โส	สมาสอย่างหนึ่ง มีบทอื่นเป็นประธาน — มี ๖ ตามวิภัตติของ ย ศัพท์ ในรูปวิเคราะห์

๓. สามคู่ที่ตำราบอกวิธีแยกไว้เอง

ข้อสอบขอบวางคู่เหล่านี้มาให้สับสน

กัมมธารย ↔ ตปฺปุริส

กัมมธารย มีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสณะ หรือเป็นวิเสสณะทั้ง ๒ บท • ตปฺปุริส มีวิภัตติและวจนะไม่เสมอกัน

วิเสสโนภยบท (กัมมธารย) ↔ ทวันทว

วิเสสโนภยบท เป็นบทวิเสสณะทั้งสองบท (มีบทอื่นเป็นประธาน) • ทวันทว เป็นบทประธานทั้งสิ้น

ตปฺปุริส ↔ อัพยยิภาว

ตปฺปุริส มีบทหลังเป็นประธาน ไม่ได้นิยมลิงค์และวจนะ • อัพยยิภาว มีบทหน้าเป็นประธานและเป็นอุปสัค/นิบาต บทหลังเป็น นบุสกลิงค์ เอกวจนะ เสมอ

เสริมข้อ ๖ • ชนิดย่อย • คำเชื่อมประจำ

๔. กัมมธารยสมาส ๖ อย่าง

คำเชื่อมในกรอบส้ม = ตัวชี้ว่าเป็นชนิดไหน

ชนิด	โครงสร้าง	รูปวิเคราะห์ • ศัพท์สำเร็จ	แปล
วิเสสนบุพพบท	วิ. + น.	มหนโต ปุริโส = มหาปุริโส	บุรุษใหญ่ วิเสสนอยู่หน้า
วิเสสนุตตรบท	น. + วิ.	สตโต วิเสโส = สตตวิเสโส	สัตว์วิเศษ วิเสสนอยู่หลัง
วิเสสโนภยบท	วิ. + วิ.	สีตณจ สมภูณจ = สีตสมภูจ	ทั้ง...ทั้ง... ทั้งเย็น ทั้งเกลี้ยง
วิเสสโนปมบท อุปมาบุพพบท	น. อิว + น.	ทิพพ อิว จกขุ = ทิพพจกขุ	...เพียงดัง... จักขุเพียงดังทิพย์
วิเสสโนปมบท อุปมานุตตรบท	น. + น. อิว	ปณฺวา ปาสาโท อิว = ปณฺวาปาสาโท	...เพียงดัง... ปัญญาเพียงดังปราสาท
สัมภวานบุพพบท	น. อิติ + น.	ขตฺติโย อิติ มาโน = ขตฺติยมาโน	...ว่า... หมายความว่าเราเป็นกษัตริย์
อวธารณบุพพบท	น. เอว + น.	สทฺธา เอว ธนํ = สทฺธาธนํ	...คือ... ทรัพย์คือศรัทธา

๕. ทิคุ • ทวันทว • อัปยียภาว — อย่างละ ๒

สมาหาร = ทำให้เป็น นบุสกลิงค์ เอกวณะ

สมาส	ชนิดย่อย	รูปวิเคราะห์ • ศัพท์สำเร็จ	แปล
ทิคุ	สมาหาร	จตฺสโส ทิสฺวา = จตฺตทิสํ	ทิศ ๔ นบุ. เอก.
	อสมาหาร	จตฺสโส ทิสฺวา = จตฺตทิสฺวา	ทิศ ๔ ทั้งหลาย
ทวันทว	สมาหาร	สมโถ จ วิปสฺสนา จ = สมถวิปสฺสนํ	...และ... นบุ. เอก.
	อสมาหาร	สมโถ จ วิปสฺสนา จ = สมถวิปสฺสนา	สมถะและวิปัสสนา ท.
อัปยียภาว	อุปสัคคบุพพะกะ	นฺครสฺส สมิปํ = อุปนฺครํ	ที่ใกล้เคียงแห่งเมือง นบุ. เอก.
	นิปาตบุพพะกะ	นฺครสฺส พหิ = พหินฺครํ	ภายนอกแห่งเมือง นบุ. เอก.

๖. ตัปปุริสสมาส ๖ — ชื่อชนิดมาจากวิภัตติของบทหน้า

แปลย้อนจากบทหลังมาบทหน้า

ชนิด	รูปวิเคราะห์ • ศัพท์สำเร็จ	แปล — คำเชื่อมคือตัวชี้
ทุดิยาตตัปปุริส	สุขํ ปตฺโต = สุขปตฺโต (ปุริโส)	(บุรุษ) ถึงแล้ว ซึ่ง สุข
ตตติยาตตัปปุริส	อสฺเสน ยุตฺโต = อสฺสรโถ	รถ (เทียมแล้ว) ด้วย ม้า
จตฺตถิตตัปปุริส	กจฺฉินสฺส ทุสฺสํ = กจฺฉินทุสฺสํ	ผ้า เพื่อ กรูณ
ปัญฺจมีตตัปปุริส	โจรมหา ภยํ = โจรภยํ	ภัย แต่ โจร
ฉฺฉฐีตตัปปุริส	รฺกฺขสฺส สาขา = รฺกฺขสาขา	กิ่ง แห่ง ต้นไม้
สํตฺตมีตตัปปุริส	สํสาเร ทฺกฺขํ = สํสารทฺกฺขํ	ทุกข์ ใน สงสาร

เสริมข้อ ๖ • พหุพพิทิสมาส

๗. โครงสูตรเดียว ใช้ได้ทุกชนิด

วิภัตติของ ย ศัพท์ เป็นตัวตั้งชื่อชนิด

นาม^๑ + นาม^๑ ย^{๒-๗} โส

อ่านสูตรนี้อย่างไร — สองบทหน้าเป็นปฐมวิภัตติทั้งคู่ · แล้วมี ย ศัพท์ อยู่ในวิภัตติที่ ๒-๗ · ปิดท้ายด้วย โส · ย อยู่วิภัตติไหน ก็ชื่อชนิดนั้น · คำแปลขึ้นต้นด้วย มี... เสมอ

ตุลยาธิกรณ ↔ ภินนาธิกรณ — สองบทหน้าวิภัตติเดียวกัน = ตูลยาธิกรณ (ปกติ) · วิภัตติต่างกัน = ภินนาธิกรณ

๘. พหุพพิทิสมาส ๖ ตามวิภัตติ — ตูลยาธิกรณทั้งหมด

ทุกตัวแปลขึ้นต้นว่า “มี...”

ชนิด	รูปวิเคราะห์ · ศัพท์สำเร็จ	แปล
หุติยาพหุพพิทิสมาส	อาคตา สมณา ย โส = อาคตสมโน (อาราโม)	สมณะ ท. มาแล้ว สู่อารามใด อารามนั้น ชื่อว่า มีสมณะมาแล้ว
ตติยาพหุพพิทิสมาส	ชิตานิ อินฺทริยานิ เยน โส = ชิตินฺทริโย (สมโน)	อินทริย์ ท. อันสมณะใดชนะแล้ว สมณะนั้น ชื่อว่า มีอินทริย์อันชนะแล้ว
จตุตถิยาพหุพพิทิสมาส	ทินโน สุงโก ยสฺส โส = ทินนสุงโก (ราชา)	ส่วย (อันชน ท.) ถวายแล้ว แต่พระราชชาติใด พระราชานั้น ชื่อว่า มีส่วยอันชนถวายแล้ว
ปัญจมีพหุพพิทิสมาส	นิคฺคตา ชนา ยสฺมา โส = นิคฺคตชนโน (คาโม)	ชน ท. ออกไปแล้ว จากบ้านใด บ้านนั้น ชื่อว่า มีชนออกไปแล้ว
ฉกฺขีพหุพพิทิสมาส	ชีณา อาสวา ยสฺส โส = ชีณาสโว (ภิกฺขุ)	อาสวะ ท. ของภิกษุใดสิ้นแล้ว ภิกษุนั้น ชื่อว่า มีอาสวะสิ้นแล้ว
สัตตมีพหุพพิทิสมาส	พหุ นทียो ยสฺมี โส = พหุนทโก (ชนปโท)	แม่น้ำ ท. ในชนบทใดมาก ชนบทนั้น ชื่อว่า มีแม่น้ำมาก

สังเกต ชื่อชนิดอ่านจาก ย ศัพท์ เท่านั้น — ย หุติยา · เยน ตติยา · ยสฺส จตุตถิ/ฉกฺขี · ยสฺมา ปัญจมี · ยสฺมี สัตตมี · ยสฺส ข้างสองหมวด ต้องดูคำแปลว่า “แต่/แก่” (จตุตถิ) หรือ “ของ/แห่ง” (ฉกฺขี)

๙. พหุพพิทิสมาสที่มีชื่อพิเศษอีก ๔ แบบ

ออกเป็นข้อแยกได้

ชื่อ	ตัวชี้	ตัวอย่าง
ฉกฺขีอุปมาพหุพพิทิสมาส	มี อิว อยู่ด้วย	สฺวณฺณสฺส วณฺโณ อิว วณฺโณ ยสฺส โส = สฺวณฺณวณฺโณ มีวรรณะเพียงดังวรรณะแห่งทอง
ภินนาธิกรณพหุพพิทิสมาส	สองบทหน้าวิภัตติต่างกัน	อลิ หตฺเถ ยสฺส โส = อลิหตฺโธ (โยโร) มีดาบในมือ
สหบุพพบทพหุพพิทิสมาส	มี สห อยู่หน้า แปลง สห เป็น ส	สห มจฺเจเรน ยํ วตฺตติติ = สหจฺเจโร (จิตฺตํ) เป็นไปกับด้วยความตระหนี่
น บุพพบทพหุพพิทิสมาส	มี น อยู่หน้า	นตฺถิ ตสฺส สโมติ = สโม (ภควา) มีผู้เสมอหามิได้

อย่าสับสน น บุพพบทกัมมธารย แปลว่า มิใช่... (น + พุราหฺมโน = อพุราหฺมโน มิใช่พราหฺมณ) · น บุพพบทพหุพพิทิสมาส แปลว่า มี...หามิได้

ข้อ ๗ ตัทธิต • ปัจจัยทุกชนิดในหน้าเดียว

๑. ตัทธิต คืออะไร • แบ่งอย่างไร

ปัจจัยหมู่หนึ่ง ใช้แทนศัพท์ ย่อคำพูดให้สั้นลง — สยาม **ชาโต** เกิดในสยาม ลงปัจจัยแทน **ชาต** เหลือแต่ **สยามิโก**
โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ สามัญญัตถิตี • ภาวตัทธิต • อพยยตัทธิต
สามัญญัตถิตี แบ่งเป็น ๑๓ โคตต • ตรัตยาที • ราคาที • ชาตาที • สมุห • ฐาน • พหุล • เสฏฐ • ตทสสัตติ • ปกติ • สังขยา • ปุรณ • วิภาค

โค ต รา ชา / ส จ า พ เส / ต ป ส ุ ป วิ คำช่วยจำจากตำรา

๒. ปัจจัยของทุกตัทธิต ออกสอบ “มีปัจจัยอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง” ทุกปี ทั้งสองรอบ

ตัทธิต	กัตัว	ปัจจัย	ใช้ในความว่า
ตทสสัตติ	๙	วี . ส . สี . อิก . อี . ร . วนตุ . มนตุ . ณ	มีสิ่งนั้น — ...ของผู้ใดมีอยู่
โคตต	๘	ณ . ฌายน . ฌาน . ฌย . ฌิ . ฌิก . ฌว . ฌเณร	เชื้อสาย • เหล่ากอ
ภาว	๖	ตต . ฌย . ตตต . ตา . ณ . กณ	ความเป็น...
เสฏฐ	๕	ตร . ตม . อียิสส . อีย . อิกุจ	ประเสริฐ • ยิ่ง • ที่สุด
ปุรณ	๕	ติย . ถ . จ . ม . อี	ที่เท่านั้น — ที่ ๔ ที่ ๗
ชาตาที	๓	อิม . อีย . กิย	เกิดในที่นั้น
สมุห	๓	กณ . ณ . ตา	ประชุม • หมู่
วิภาค	๒	ธา . โส	แบ่งเป็นส่วน ๆ
อพยย	๒	ถา . ถ	โดยประการนั้น
ตรัตยาที	๑	ฌิก	ข้าม • เป็นอยู่ • ประกอบ • เกี่ยวข้อง
ราคาที	๑	ณ	ย่อมด้วยสิ่งนั้น
ฐาน	๑	อีย	เป็นที่ตั้ง • ควร...
ปกติ	๑	มย	สำเร็จด้วยสิ่งนั้น
พหุล	๑	อาลุ	มีมาก
สังขยา	๑	ก	กำหนดจำนวน

ตัวเลขที่ต้องจำแม่น ๙ • ๘ • ๖ • ๕ • ๕ แล้วที่เหลือเป็น ๓ • ๓ • ๒ • ๒ และ ๑ อีก ๖ ตัว

๓. แนวข้อสอบ — ออกคู่กันทุกครั้ง ๘๑ รายการ ๒๐ ปี

ส่วนที่ ๑ “ใน[ตัทธิต ก] และ [ตัทธิต ข] มีปัจจัยอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง” — ตอบจากตารางข้อ ๒
ส่วนที่ ๒ “[ศัพท์] ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน **จงเขียนรูปวิเคราะห์มาด้วย**” — ตอบ ๓ อย่าง: ปัจจัย • ชื่อตัทธิต • รูปวิเคราะห์
คู่ที่ออกบ่อย เสฏฐ+ปุรณ • ชาตาที+สมุห • ชาตาที+วิภาค • ปกติ+วิภาค • เสฏฐ+อพยย • ราคาที+ปุรณ

๔. สูตรรูปวิเคราะห์ — จำสูตร แล้วเขียนได้ทุกศัพท์

ตัทธิต	สูตรรูปวิเคราะห์	ตัวอย่าง
ตทสสัตติ	[สิ่งนั้น] อสส อตถิติ [ศัพท์]	โกโค อสส อตถิติ โกคิ
ภาว	[ศัพท์เดิม]สส ภาโว [ศัพท์]	กุสสสส ภาโว โกสสลล
สมุห	[ศัพท์เดิม]นํ สมุโห [ศัพท์]	ขนานํ สมุโห ขนตา
ปุรณ	[สังขยา]นํ ปุรโณ [ศัพท์]	ฉนํ ปุรโณ ฉนุโ
ชาตาที	[ที่]เอ ชาโต [ศัพท์]	ปุเร ชาโต ปุริโม

ข้อ ๗ ตัทธิต • ศัพท์ที่ออกซ้ำมากที่สุด

๔. ตัทธสัทธิตัทธิต — ออกบ่อยที่สุด ๒๙ ครั้ง

รูปวิเคราะห์ลงท้าย “อสุส อตถิตติ” เสมอ

[สิ่งนั้น] อสุส อตถิตติ [ศัพท์] — [สิ่งนั้น] ของผู้นั้นมีอยู่ เหตุนั้น ชื่อว่ามี[สิ่งนั้น]

ปี	ศัพท์	ปัจจัย	รูปวิเคราะห์
๔	โกคิ	อิ	โกโค อสุส อตถิตติ โกคิ — มีโกคะ
๓	เมธาวิ	วิ	เมธา อสุส อตถิตติ เมธาวิ — มีเมธา (มีปัญญา)
๓	ปัญญา	วณฺตุ	ปัญญํ อสุส อตถิตติ ปัญญา — มีบุญ
๓	เตชสี	สี	เตโช อสุส อตถิตติ เตชสี — มีเดช
๒	จกขุมา	มนฺตุ	จกขุ อสุส อตถิตติ จกขุมา — มีจักขุ
๒	สุชี	อิ	สุขํ อสุส อตถิตติ สุชี — มีสุข
๒	คุณวา	วณฺตุ	คุโณ อสุส อตถิตติ คุณวา — มีคุณ
๑	ชุตินา	มนฺตุ	ชุตี อสุส อตถิตติ ชุตินา — มีความรุ่งเรือง
๑	สติมา	มนฺตุ	สติ อสุส อตถิตติ สติมา — มีสติ
๑	อายุสมา	มนฺตุ	อายุ อสุส อตถิตติ อายุสมา — มีอายุ
๑	สุเมธโส	ส	สุเมธา อสุส อตถิตติ สุเมธโส — มีปัญญาดี

๕. ตรัตยาตัทธิต — ลง ฦิก อย่างเดียว ออก ๑๐ ครั้ง

รูปวิเคราะห์ต่างกันตามความหมาย

ปี	ศัพท์	แปลว่า	รูปวิเคราะห์
๓	สงฺฆิกํ	ของสงฆ์	สงฺฆสฺส สนฺตํ สงฺฆิกํ
๒	กายิกํ	อันเป็นไปในกาย	กายเณ กตํ กมฺมํ กายิกํ หรือ กายเ วตฺตตฺติติ กายิกํ
๒	ราชคหิโก	ชาวราชคฤห์	ราชคเห วสฺตฺติติ ราชคหิโก
๑	สากฺกนิโก	ผู้ชำนาญเลี้ยงชีพ	สากฺเณ หนฺตฺวา ชีวตฺติติ สากฺกนิโก (ขโน)
๑	สากฺกวิโก	ผู้ไปด้วยเกวียน	สากฺเณน จรตฺติติ สากฺกวิโก
๑	นาวิโก	ผู้ข้ามด้วยเรือ	นาวาย ตรตฺติติ นาวิโก

สังเกต ศัพท์ตรัตยาตัทธิตักขึ้นต้นด้วยสระยาว สา- • นา- • รา- • กา- เพราะ ฦิก ทำให้ที่ชนะสระต้น แล้วลบ ฦ

๖. ภาว • ปกติ • ราคาติ • ฐานตัทธิต

สื่อนิตนี้ออกรวมกัน ๑๙ ครั้ง

ตัทธิต	ปี	ศัพท์	ปัจจัย	รูปวิเคราะห์
ภาว	๔	โกสลลํ	ฦย	กุสลสฺส ภาโว โกสลลํ — ความเป็นแห่งคนฉลาด
ภาว	๑	มฺหุตฺตา	ตา	มฺหุโน ภาโว มฺหุตฺตา — ความเป็นแห่งคนอ่อนโยน
ภาว	๑	ปฺริสฺสํ	ฦย	ปฺริสฺสสฺส ภาโว ปฺริสฺสํ — ความเป็นแห่งบุรุษ
ปกติ	๓	อโยมยํ	มย	อยสา ปกตํ อโยมยํ หรือ อยโส วิกาโร อโยมยํ
ปกติ	๑	โสวณฺณมยํ	มย	สุวณฺเณน ปกตํ โสวณฺณมยํ — สำเร็จด้วยทอง
ราคาติ	๓	มาคฺโธ	ฦ	มคฺเธ ชาโต มาคฺโธ • มคฺเธ วสฺตฺติติ • มคฺเธ อิสฺสโร
ราคาติ	๑	กาสาवं	ฦ	กสาเวน รตฺตํ วตฺถํ กาสาवं — ผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด
ฐาน	๒	ทสฺสนีโย	อีย	ทสฺสนํ อรหฺตฺติติ ทสฺสนีโย — ควรซึ่งการเห็น
ฐาน	๒	พนฺธนียํ	อีย	พนฺธนสฺส จานํ พนฺธนียํ — เป็นที่ตั้งแห่งการผูก
ฐาน	๒	ปุชฺชนีโย	อีย	ปุชฺชนํ อรหฺตฺติติ ปุชฺชนีโย — ควรซึ่งการบูชา

ข้อ ๗ ตัทธิต • ตัทธิตที่เหลือ และวิธีตอบ

๗. ขาตาที • สมุห • ปุรณ • วิภาค • สังขยา • โคตต

ตัทธิต	ปี	ศัพท์	ปัจจัย	รูปวิเคราะห์
ขาตาที	๒	ปุริโม	อิม	ปุเร ขาโต ปุริโม — เกิดในกาลก่อน
ขาตาที	๑	ปจฺฉิโม	อิม	ปจฺฉา ขาโต ปจฺฉิโม — เกิดในภายหลัง
ขาตาที	๑	มชฺฉิโม	อิม	มชฺเณ ขาโต มชฺฉิโม — เกิดในท่ามกลาง
สมุห	๒	ชนตา	ตา	ชนานํ สมุโห ชนตา — ประชุมแห่งชน
สมุห	๑	มานุสฺโส	กณฺ	มนุสฺसानํ สมุโห มานุสฺโส — ประชุมแห่งมนุษย์
ปุรณ	๒	ฉณฺโง	จ	ฉนฺนํ ปุรโณ ฉณฺโง — ที่ ๖
ปุรณ	๑	เอกาทสี	อี	เอกาทสนฺนํ ปุรณิ เอกาทสี — ที่ ๑๑
ปุรณ	๑	สตฺตโม	ม	สตฺตณฺนํ ปุรโณ สตฺตโม — ที่ ๗
ปุรณ	๑	จตฺตโถ	ถ	จตฺตณฺนํ ปุรโณ จตฺตโถ — ที่ ๔
วิภาค	๑	ทฺวิธา	ธา	ทฺวิหิ ภาเคหิ ทฺวิธา — โดยส่วน ๒
สังขยา	๑	ติกํ	ก	ตโย อวยวา อสฺสาติ ติกํ — หมวด ๓
โคตต	๑	กจฺจายโน	ณายน	กจฺจสฺส อปจฺจํ กจฺจายโน — เหล่ากอแห่งกัจจะ
โคตต	๑	สามเณโร	เณร	สมณสฺส อปจฺจํ สามเณโร — เหล่ากอแห่งสมณะ

๘. ปัจจัยตัวเดียวอยู่หลายตัทธิต — ต้องดูรูปวิเคราะห์ตัดสิน

ปัจจัย	อยู่ในตัทธิต	ดูอะไรจึงแยกออก
ณ	โคตต • รากาที • สมุห • ภาว	รูปวิเคราะห์ลงท้าย อปจฺจํ = โคตต • รตฺตํ = รากาที • สมุโห = สมุห • ภาโว = ภาว
ณิก	โคตต • ตรัตยาที	อปจฺจํ = โคตต • สนตฺกํ • จรติ • วสติ = ตรัตยาที
ตา	ภาว • สมุห	ภาโว = ภาว (มฺหุตฺตา) • สมุโห = สมุห (ชนตา)
อี	ตทสฺสัตฺถิ • ปุรณ	อสฺส อตฺถิติ = ตทสฺสัตฺถิ (โกลี) • ปุรณิ = ปุรณ (เอกาทสี)
กณฺ	สมุห • ภาว	สมุโห = สมุห (มานุสฺโส) • ภาโว = ภาว
อีย	ขาตาที • เสฏฺฐ	ขาโต = ขาตาที • ความว่ายิ่ง/ประเสริฐ = เสฏฺฐ

๙. วิธีตอบให้ได้เต็ม

- ๑ ตอบครบ ๓ อย่าง เสมอ — ลง [ปัจจัย] ปัจจัย • ใน [ชื่อ] ตัทธิต • วิเคราะห์ว่า [รูปวิเคราะห์]
- ๒ รูปวิเคราะห์จำเป็นสูตร — ตทสฺสัตฺถิ ลงท้าย **อสฺส อตฺถิติ** • ภาว ใช้ ...สฺส **ภาโว** • สมุห ใช้ ...นํ **สมุโห** • ปุรณ ใช้ ...นํ **ปุรโณ** • ขาตาที ใช้ ...**ขาโต**
- ๓ **ระวังสัสน** **ตา** อยู่ทั้ง **ภาวตัทธิต** (มฺหุตฺตา ความเป็น...) และ **สมุหตัทธิต** (ชนตา ประชุมแห่ง...) — ดูที่รูปวิเคราะห์ว่าเป็น ภาโว หรือ สมุโห
- ๔ **ณ** อยู่ถึง ๔ ที่ — โคตต • รากาที • สมุห • ภาว • **ณิก** อยู่ทั้งโคตตและตรัตยาที — ต้องดูความหมายของรูปวิเคราะห์

เสริมข้อ ๗ • สูตรวิเคราะห์ทัตติศรป ๑๕ ชนิด

๑. สามัญญทัตติ ๑๓ ชนิด

ช่องน้ำเงินคือสูตร — เลขคือวิภัตติของบทหน้า

ทัตติ	ปจ.	สูตรวิเคราะห์	แปลว่า	ปัจจัย
โคตต	๘	๖ + อปจจํ	เหล้ากอ	ณ · ฌายน · ฌาน · ฌะย · ฌิ · ฌิก · ฌว · ฌนร
ตรัตยาทิ	๑	๓ + ตรติ	ข้ามด้วย ฯลฯ	ฌิก — นาวาย ตรตติ นาวิก
ราคาทิ	๑	๓ + รตฺตํ	ย้อมแล้วด้วย	ณ — กสาเวน รตฺตํ วตถํ กาสาวํ
ชาตาทิ	๓	๗ + ชาโต	เกิดแล้วใน	อิม · อีย · กิย — ปุเร ชาโต ปุริโม
สมุห	๓	๖ ท. + สมุโห	ประชุม	กณ · ณ · ตา — มนุสฺसानํ สมุโห มานุสโก
ฐาน	๑	๖ + ฐานํ	ที่ตั้ง	อีย — มทนสฺส ฐานํ มทนียํ
พหุล	๑	๑ + อสฺส พหุลา	มาก	อาลุ — อภิขมา อสฺส พหุลา อภิขมาลุ
เสฏฐ	๕	เปรียบ — กว่า / ที่สุด	ยิ่งกว่า	ตร · ตม · อียิสฺส ก · อีย · อิกฺข
ตทสสํตติ	๙	๑ + อสฺส อตฺถิติ	มีอยู่	วี · ส · สี · อิก · อี · ร · วนฺตุ · มนฺตุ · ณ
ปกติ	๑	๓ + ปกตํ	สำเร็จแล้ว	มย — สุวณฺณน ปกตํ โสวณฺณมยํ
สังขยา	๑	๑ ท. + ปริมาณานิ อสฺสาติ	ปริมาณ	ก — เทว ปริมาณานิ อสฺสาติ ทฺวิกํ
ปุรณ	๕	๖ ท. + ปุรโณ	เป็นที่เต็ม	ติย · ถ · ฐ · ม · อี
วิภาค	๒	๓ ท. + วิภาเคหิ	โดยส่วน	ธา · โส — ทฺวิหิ วิภาเคหิ ทฺวิธา

๒. อีก ๒ ชนิดนอกสามัญญทัตติ — รวมเป็น ๑๕

ทัตติแบ่งโดยสังเขป ๓ อย่าง

ทัตติ	ปจ.	สูตรวิเคราะห์	แปลว่า	ปัจจัย
ภาว	๖	๖ + ภาโว	ความเป็น	ตฺต · ฌย · ตฺตน · ตา · ณ · กณ — จนฺทสฺส ภาโว จนฺทตฺตํ
อํพย	๒	๓ + ปกาเรน	โดยประการ	ถา · ถํ — เตน ปกาเรน ตถา · เกน ปกาเรน กถํ

ทัตตินอกแบบอีก ๒ อุปมาทัตติ ลง อียิตตฺต แทน วิย ศัพท์ — ฐโม วิย ทิสฺสตีติ ฐมายิตตฺตํ · นิสฺสิตตํทัตติ — ทฺฏฐโน ฐานํ ทฺฏฐุลลํ

เสริมข้อ ๗ • คำช่วยจำ • ปัจจัยรายตัว

๓. ท่องลำดับสามัญญัติทิต ๑๓ ชนิด ด้วยประโยคเดียว

ข้อสอบถาม “แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง” บ่อย

โค ตะ รา ชา • สะ ฐา พะ เส • ตะ ปะ สั ง ปุ วิ

โค ตะ รา ชา	โคตต • ตรัตยาทิ • รากาทิ • ชาตาทิ
สะ ฐา พะ เส	สมุห • ฐาน • พหุล • เสฏฐ
ตะ ปะ สั ง ปุ วิ	ตทัสสัตติ • ปกติ • สังขยา • ปุรณ • วิภาค
+ อีก ๒	ภาวตทิต • อัพยตทิต — รวมที่นับกันว่า ๑๕

๔. ปัจจัยตัวเดียว อยู่ได้หลายตทิต — ต้องดูรูปวิเคราะห์ตัดสลิ

กับดักที่เสียคะแนนบ่อยที่สุด

ปัจจัย	อยู่ในตทิต	ดูสูตรในรูปวิเคราะห์เป็นตัวตัดสลิ
ณ	โคตต • รากาทิ • สมุห • ตทัสสัตติ • ภาว	อปจจ = โคตต • รตต = รากาทิ • สมุโห = สมุห • อตถิติ = ตทัสสัตติ • ภาวโ = ภาว
ณิก	โคตต • ตรัตยาทิ	อปจจ = โคตต • ตรติ / จรติ / สัสมุจ = ตรัตยาทิ
กณ	สมุห • ภาว	สมุโห = สมุห • ภาวโ = ภาว
ตา	สมุห • ภาว	ขนานั สมุโห ขนตา = สมุห • ...สส ภาวโ = ภาว
อีย	ชาตาทิ • เสฏฐ	ชาโต = ชาตาทิ • แปลว่า “กว่า” = เสฏฐ
อี	ตทัสสัตติ • ปุรณ	อตถิติ = ตทัสสัตติ • ปุรโณ = ปุรณ

๕. บทสรุปตทิตในตำรา — ออกเป็นข้อทฤษฎีได้

ท้ายบทตทิต หน้า ๒๖๒

ตทิตไหนเป็นนามอะไร

โคตต • สมุห • ภาว เป็น **นามนาม** ไม่ต้องมีอัญญบท • นอกนั้นเป็นคุณนาม • วิภาค • อัพย เป็น **อัพยศัพท์** พวกนิบาต แจกด้วยวิภัตติไม่ได้

บทตทิตมีองค์ประกอบเหมือนนามศัพท์

ส่วนใหญ่เป็นนามศัพท์ จึงต้องมี ลิงค์ • วชนะ • วิภัตติ • การันต์ ครบเหมือนนามทั่วไป

กฎพทธีของปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ

ถ้าสระต้นศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคตามหลัง ต้องพทธี — ที่มะ อ เป็น อา • วิการ อี เป็น เอ • อุ เป็น โอ — วสิฏฐ + ณ = วาสิฏฐ

PaliThunder

บาลีธันเดอร์

การศึกษานั้น สามารถเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษา
ให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษาดี
จะได้อะไรก็ดีกว่า ประณีตกว่าผู้อื่น
คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจักรพรรดิ
กินใช้ไม่หมด

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

หลวงพ่อดำรงน้ำภาชีเจริญ